

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการทุนสนับสนุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก
(Alternative Activity Research : AAR)

เพื่อเด็กกำพร้า เด็ก เยาวชน สตรี หญิงหม้าย

ผู้นำศาสนา กองทุนแม่ และกองทุนช่าง

เพื่อเด็กกำพร้า และเยาวชน ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
(จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสี่อำเภอตอนล่างของ
จังหวัดสงขลา)

คณะผู้วิจัย

นายปิยะ กิจถาวร

นางสาวชอุษา นงค์ สมาเฮาะ

นางสาวกฤติกา สือรี

นางสาวปริญดา สือรี

ชุดโครงการ ทางเลือกใน 3 จังหวัด ภาคใต้

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้ เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กุมภาพันธ์ 2555

สารบัญ

	หน้า
สรุปรายงานฉบับสมบูรณ์	I
บทที่ 1 บทนำ	
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์	2
แผนการดำเนินงาน	3
เงื่อนไขการสนับสนุน	5
พื้นที่และประเด็นเป้าหมาย	6
ระยะเวลาดำเนินการ	6
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	6
ผู้รับผิดชอบโครงการ	8
บทที่ 2 วิธีดำเนินงาน	
กลุ่มเป้าหมาย	10
กลุ่มเป้าหมายงานเครือข่ายภาครัฐ - ชุมชนในพื้นที่	11
วิธีการดำเนินงานโครงการ	12
ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน	14
บทบาทในการดำเนินงาน	19
บทที่ 3 ผลการดำเนินงาน	
ภาพรวมผลการดำเนินงานโครงการ	23
ผลการดำเนินงานด้านปริมาณ	25
ผลการดำเนินงานเชิงคุณภาพ	33
ผลการประเมินทุนสนับสนุนการวิจัยกิจกรรมทางเลือก	37
ผลการสังเคราะห์ผลการดำเนินงาน	44
บทที่ 4 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย	44
ข้อเสนอแนะ	54
บทที่ 5 สรุปค่าใช้จ่ายงบประมาณประจำปี	56

สัญญาเลขที่ RDG52L0005

โครงการ “ทุนสนับสนุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Activity Research: AAR)
เพื่อเด็ก สตรี และผู้นำศาสนา ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสี่อำเภอตอนล่างของจังหวัดสงขลา”

สรุปรายงานฉบับสมบูรณ์

รายงานในช่วงตั้งแต่ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2552 ถึงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2555

ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน : ผ.ศ. ปิยะ กิจถาวร

หน่วยงาน : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ความเป็นมา

ตั้งแต่ปี 2543 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ร่วมกับสถาบันการศึกษา นักวิชาการและผู้ประสานงานหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง สนับสนุน งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือวิจัยเพื่อชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการยึดเอา ปัญหาของชาวบ้านเป็นหลัก ชาวบ้านต้องลงมือทำเอง เพื่อสร้างการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง แต่จากการติดตามสนับสนุนการทำงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่าการสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่น เต็มรูปแบบ เพียงรูปแบบเดียวท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ที่ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในภาวะ ความไม่ปลอดภัย และ ความกลัวนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องปรับการดำเนินงานสนับสนุนงานวิจัย โดยการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ทำกิจกรรมบนฐานความต้องการร่วมที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การฟื้นความสัมพันธ์ ฟื้นความมั่นใจให้กับชุมชน และสร้างการเรียนรู้จากการทำกิจกรรม ร่วมกัน รวมทั้งการพัฒนากิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน ในปี 2550 จึงได้เริ่มดำเนินงานสนับสนุนทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Activity Research : AAR) โดยให้ชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาของเด็กกำพร้า เด็ก เยาวชน สตรี หญิงหม้าย และผู้นำศาสนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยดำเนินการภายใต้ แนวคิดการให้ชุมชนเป็นเจ้าของในทุกขั้นตอน หรือที่เรียกว่า “ เสาเกติดอ (โครงการของพวกเขา)” โดยมีตัวแทนจากเยาวชน สตรี หญิงหม้าย และผู้นำศาสนา ร่วมเป็นคณะกรรมการทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติโครงการ ติดตาม เยี่ยมเยียนโครงการในพื้นที่

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. ฟื้นฟูความสัมพันธ์ สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อกันในชุมชนผ่านการทำกิจกรรมร่วมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและพัฒนาสู่การจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาที่ยั่งยืนให้กับกลุ่มเป้าหมายที่วางไว้

2. ยกระดับการกระจายตัวเชิงพื้นที่ ใช้หลักการสร้างเครือข่าย ระหว่างองค์กรกับชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งจากองค์กรภายใน โดยรับการสนับสนุนจากเครือข่าย คือ สำนักงานการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) จังหวัดปัตตานี, องค์กรบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภोजะนะ อำเภอนาทวี อำเภเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย และศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการแก่ผู้ได้รับผลกระทบจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศวชต.)

3. ได้ “กลไกการจัดการ” ในการดำเนินงานที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคี ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนและภาควิชาการ ในการดำเนินงานร่วมกัน ในโครงการทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Activity Research) เพื่อสร้างกระบวนการทำงานร่วมกัน ให้เกิดทิศทางการทำงานร่วมกัน

4. ได้ฐานข้อมูลงานวิจัย (Database Management System) ในโครงการทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Activity Research) ให้สามารถนำข้อมูลไปปรับใช้ในอนาคตเพื่อการพัฒนาพื้นที่พื้นที่เป้าหมาย

จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ 4 อำเภอตอนล่างของจังหวัดสงขลา

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานโครงการทุนสนับสนุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก ได้รับข้อเสนอโครงการตั้งแต่ระยะที่ 5-10 ดำเนินการระหว่าง 15 กุมภาพันธ์ 2554 – 16 กุมภาพันธ์ 2555 จำนวนทั้งสิ้น 1,805 โครงการ พิจารณากลับกรองโครงการโดยคณะกรรมการชาวบ้านจำนวน 10 ครั้งในระยะที่ 5-10 ผ่านการอนุมัติสนับสนุนโครงการ AAR จำนวน 859 โครงการ, กองทุนช่าง จำนวน 105 โครงการ และกองทุนแม่จำนวน 153 โครงการ โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมดำเนินงานตามโครงการที่ผ่านการอนุมัติ จำนวน 29,282 คน ดังรายละเอียด

รายงานผลการดำเนินงานตามโครงการโดยสรุป(พอสังเขป)

รายละเอียด	เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน
1. รับข้อเสนอโครงการ (โครงการ)	-	1,805
2. เวทีพิจารณากลับกรอง (เวที)	4	10
3. ทุนสนับสนุน		-
3.1 สนับสนุนโครงการ AAR (โครงการ)	580	859
3.2 กองทุนช่างเพื่อเด็ก เยาวชน และเด็กกำพร้า (โครงการ)	120	105
3.3 สนับสนุนทุนกองทุนแม่ (โครงการ)	120	153
รวมทั้งสิ้น	820	1,127

รายละเอียด	เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน
4.โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเต็มรูป (โครงการ)	12	6
5. กลุ่มเป้าหมายรวม กลุ่มเด็ก เด็กกำพร้า เยาวชน ผู้พิการ สตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้ และ ผู้นำศาสนา (คน)	13,140	23,667
ฐานคิด : จากโครงการที่ผ่านมา ในปี 52และ53 งวดที่ 1-4 เฉลี่ยโครงการละ 29 คน/โครงการ		
6.ขยายผลสู่หน่วยงานภาคี (โครงการ)	320	108
7.เวทีสรุปผลการติดตาม (ครั้ง)	4	6
8.เวทีสรุปบทเรียนกิจกรรมทางเลือก (ครั้ง)	4	19
9.เวทีสังเคราะห์โครงการ (ครั้ง)	2	8
10.นำเสนอผลวิชาการ (ครั้ง)	2	6
11.ตีพิมพ์วารสาร/หนังสือพิมพ์ข่าวได้ (ฉบับ)	26	7
12. RE/บทความเผยแพร่ (ฉบับ)	12	7
13. Annual Report/รายงานประจำปี (เล่ม)	2	-

ผลการสังเคราะห์เบื้องต้น

1. ผู้สูญเสีย (Victims) ซึ่งประกอบด้วย เด็กกำพร้า หญิงหม้าย และผู้นำศาสนา จะสามารถเปลี่ยนแปลงมาเป็นผู้แก้ปัญหาชีวิตของตนเอง (actors) ด้วยการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติจริง ผ่านกิจกรรมให้ความรู้ทางศาสนา และความรู้ในการประกอบอาชีพเพื่อการพึ่งตนเอง

2. ความต่อเนื่อง และรูปแบบการช่วยเหลือกันของชุมชนในการทำกิจกรรมตามโครงการ การคงไว้ซึ่งความสามัคคีและความเข้มแข็งของคนในท้องถิ่นท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรงและความสูญเสียที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะเกิดขึ้นได้ ก็ด้วยการฟื้นฟูทุนทางสังคมที่สะสมและดำรงอยู่ในแต่ละชุมชน ทั้งที่เป็นนามธรรมในรูปของความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา และที่เป็นรูปธรรมในรูปของการทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น การร่วมกันทำความดีด้านต่างๆ การพึ่งพา ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในแต่ละชุมชน การช่วยกันดูแลเด็กกำพร้า หญิงหม้ายและผู้ยากไร้ในชุมชน ซึ่งเป็นการยกระดับจิตสำนึกส่วนรวม ซึ่งชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งพุทธและมุสลิมเรียกว่า ปากะ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือกันของคนในชุมชนที่สามารถนำไปปรับใช้ เชื่อมโยงศักยภาพ ทุน จารีตของชุมชนด้านต่างๆ การปากะ ต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย จึงจะสำเร็จ ปากะ เป็นวัฒนธรรมของชุมชน ที่เปรียบเสมือนมือและนิ้วมือทั้ง 5 นิ้ว ซึ่งต่างก็มี

ประโยชน์ แต่มีลักษณะที่ไม่เหมือนกัน ใจกลางมือ เปรียบเสมือนใจ นิ้วหัวแม่มือคือกฎหมาย นิ้วชี้คืออำนาจ นิ้วกลางคือแรงงาน นิ้วนางคือแม่และเมีย นิ้วก้อยคือความเมตตา อ่อนน้อม แต่ละนิ้วมีประโยชน์ไม่เหมือนกัน งานหนัก งานเบา ถ้าทุกนิ้วช่วยกันก็สำเร็จ นิ้วใดเจ็บ นิ้วอื่นก็เจ็บไปด้วย เพราะมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ขาดนิ้วหนึ่งนิ้วใดไปไม่ได้ การกำมือเข้าหากันก็เหมือนการปากะกัน เกิดพลังที่จะนำสู่ความสำเร็จในการสมานฉันท์ และผลที่เกิดขึ้นมีแต่สันติสุข *

3. ด้านกลไกการจัดการระดับชุมชน การศึกษาพบว่ากลไกการจัดการในระดับชุมชนมีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากที่สุดที่สำคัญคือ การปรึกษาหารือกันในชุมชน การแบ่งหน้าที่กันของคนในชุมชน การจัดกิจกรรมและการจัดสวัสดิการร่วมบนหลักการและศรัทธาทางศาสนาของคนในชุมชนเช่น การอ่านอัลกุรอานเวียนตามบ้านทุกวันศุกร์ การจ่ายชะกาตให้กับเด็กกำพร้า เด็กยากไร้ คนชราที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ การเก็บเงินจากชาวบ้านที่ได้จากการกรัดยาง 1 วันเป็นเงินกองกลางของมัสยิด และที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ หญิงหม้ายและกลุ่มสตรีได้เรียนรู้การแบ่งบทบาทหน้าที่ การทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของกลุ่ม ส่วนกลไกการจัดการระหว่างชุมชนก็เป็นการพึ่งพา ช่วยเหลือกันบนหลักการทางศาสนาเช่น การที่มีชาวบ้านนอกพื้นที่มาร่วมบริจาคเพื่อช่วยเหลือเด็กกำพร้าในชุมชน และบทบาทกลุ่มสตรี หญิงหม้ายในการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่ชุมชนข้างเคียงเช่น วิถีจักสานไม้ไผ่ การสอนเด็กนักเรียนประถมเกี่ยวกับการทำไข่เค็ม เป็นต้น สำหรับด้านความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีลักษณะเป็นการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ จาก อบต. จากเทศบาล จากหน่วยงานทหารในพื้นที่มาสมทบ ในการทำกิจกรรมต่างๆของชุมชนเช่น การเลี้ยงเป็ดไข่ การเลี้ยงปลาตุ๊ก การจัดกิจกรรมในวันรายอหรือวันตรุษอีดิลฟิฏรี*

4. กิจกรรมทางเลือกเปรียบเสมือนสะพานที่จะเชื่อมโยงสู่การเข้าถึง เข้าใจและการพัฒนาบนฐานความรู้ที่มองไม่เห็น(Tacit Knowledge) ของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในด้านศาสนาและวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ตัวอย่างเช่น การศึกษาครั้งนี้พบว่า ชุมชนมีความไม่รู้ทางด้านศาสนาอยู่มากและกลายเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาสังคม ปัญหาการใช้ความรุนแรงด้านต่างๆที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ หรือข้อสรุปจากกลุ่มเยาวชนที่ร่วมกิจกรรมตามโครงการที่ว่า การจัดกิจกรรมกีฬาได้ผลทางด้านกำลังใจ แต่ถ้าต้องการให้เยาวชนเลิกยาเสพติดต้องสร้างให้เยาวชนเกิดสำนึกจากภายในโดยการให้ความรู้หรือเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาเช่น การทำดาวะฮ์*

* จ.ส.อ. อันตบ อัมพรพงษ์ ราษฎรบ้านเชิงเขา ต.ปะลุลาสาเมาะ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส ในเวทีถกสนทนารองผลการศึกษาโครงการศึกษาและพัฒนากระบวนการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพและการส่งเสริมการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท กรณีศึกษาพัฒนาต้นแบบชุมชนสมานฉันท์พื้นที่ภาคใต้ เมื่อ 24 สิงหาคม 2546 ที่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จ.นราธิวาส

* เทศกาลเฉลิมฉลองการสิ้นสุดการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน

* การเรียกร้องเชิญชวน หมายถึงการเชิญชวนไปสู่การรู้จักอัลลอฮ์และการทำความดี

สรุปผล

ทุนสนับสนุนการวิจัยกิจกรรมทางเลือก ดำเนินการภายใต้แนวคิดหลัก 3 ประการ ประการแรก เรียกว่า “เฮอะก็ตอ” แปลว่า “เราเป็นเจ้าของร่วมกัน” โดยในการสรุปทบทวนการดำเนินงานตามโครงการทุกครั้ง จะมีการคัดเลือกตัวแทนหญิงหม้าย ตัวแทนเด็กกำพร้าและเยาวชน ตัวแทนผู้นำศาสนา เพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารโครงการ รับผิดชอบการพิจารณา กลั่นกรอง อนุมัติกิจกรรม ติดตามประเมินผล และสรุปทบทวน การดำเนินงานตามโครงการ ในแต่ละระยะ

ประการที่สอง “เรามาร่วมกันทำความดี ไม่ใช่ต่างคนต่างทำความดี” ก็จะนำมาสู่สันติสุขและสันติภาพ”โดยการสนับสนุนให้เด็กกำพร้า หญิงหม้าย หญิงผู้ยากไร้ และผู้นำศาสนาทุกศาสนิกในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ ได้ทำกิจกรรมที่อยากทำเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรม ศาสนธรรมและบริบทของพื้นที่ โดยมีทุนสนับสนุนกิจกรรมละ 5,000 บาท

ประการที่สาม เราจะร่วมกันฟื้นฟูความสัมพันธ์ในชุมชน กิจกรรมที่สนับสนุนจะต้องสร้างรอยยิ้ม สร้างโอกาสให้เด็กกำพร้า หญิงหม้าย หญิงผู้ยากไร้ และผู้นำศาสนา ได้แก้ปัญหาของตนเอง ผ่านการทำกิจกรรมอย่างเป็นขั้น เป็นตอน และมีการสรุปทบทวนทุกระยะเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย

จุดแข็ง พัฒนารูปแบบงานวิจัยในบริบทของความขัดแย้งและความรุนแรง โดยคนในพื้นที่ เพื่อแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และทรัพยากรในพื้นที่ เปลี่ยนผู้สูญเสีย (Victims) มาเป็นผู้แก้ปัญหาชีวิตของตนเอง (Actors)

จุดอ่อน

1. การสร้างความรู้และการขยายผลสู่หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนในพื้นที่บนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจและการยอมรับสิ่งที่ชุมชนเรียกว่า “เฮอะก็ตอ” ซึ่งหมายถึงการให้โอกาสกับชุมชนในการเป็นผู้กำหนดปัญหาความต้องการของตนเอง ให้โอกาสชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆเหล่านั้นด้วยตัวเองเพื่อสร้างการเรียนรู้ สร้างกลไกการจัดการกับปัญหาต่างๆในชุมชน ซึ่งน่าจะมีความยั่งยืนและตรงกับประเด็นปัญหาที่เป็นจริงในแต่ละชุมชน

2. การประเมินผลโครงการที่มีความน่าเชื่อถือ

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆต่อ สกว.

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การสนับสนุนทุน ควรสนับสนุนบนฐานความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ในฐานะผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (user) เป็นของจริง ปัจจุบันมีช่องว่างระหว่างงานวิจัยที่นักวิชาการทำ กับงานวิจัยที่ชาวบ้านในฐานะผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (user) ทำ จึงต้องมีรูปแบบหรือวิธีการทำวิจัยอีกแบบหนึ่ง อาจจะเป็นโจทย์ที่น่าสนใจของการวิจัยอีกแบบหนึ่ง ซึ่งทำในเงื่อนไขที่ทำวิจัยแบบอื่นไม่ได้ ที่สามารถให้สตรีหม้าย สตรียากไร้ เด็กกำพร้า เยาวชน และผู้นำศาสนา ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. ควรส่งเสริมด้านการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ทุกรูปแบบเพื่อให้ประชาชนทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโดยสนับสนุนให้มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3. การสนับสนุนทุนลักษณะ “กองทุน” ควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมที่ได้จากตัวแทนของชุมชนหรือ จากตัวแทนผู้ที่ได้รับทุนที่มีจิตอาสา ด้วยเหตุผลสำคัญ คือ ทำให้ผู้ที่รับทุนเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และเกิดความรับผิดชอบร่วมในการดูแลกิจการของตนเองและเพื่อนที่ได้รับทุนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทุน

4. เปิดโอกาสสตรีหม้าย สตรียากไร้ เด็กกำพร้า เยาวชน และผู้นำศาสนา สร้างศักยภาพการจัดการของตนเองบนฐานวิถี วัฒนธรรมของพื้นที่ เพื่อสร้างความมั่นใจ ในการสร้างศักยภาพการพึ่งพาตนเองในภาวะสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะต่อโครงการวิจัยในระยะต่อไป

1. การสร้างและใช้ความรู้ รวมทั้งการประเมินผลโครงการ เป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินงานตามโครงการ

2. ควรมีการนำเสนอกิจกรรมเด่นที่ดำเนินการตามโครงการ โดยทำการถ่ายวิดีโอทัศน์โครงการเด่นในพื้นที่ เพื่อนำเสนอ เผยแพร่ให้กับชุมชน และสาธารณชน เพราะอยากให้มีการ ออกลูกออกหลาน และสามารถสร้างการเรียนรู้ของชุมชนต้องมองเห็นภาพ นำมาแสดงให้เห็น ให้กำลังใจ และภาคีที่สนใจ

3. ผลสืบเนื่องจากการศึกษาควรพัฒนาผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้รับทุน เกี่ยวกับ “คุณภาพชีวิตของผู้ได้รับทุน โดยมีการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งก่อนและหลังการประกอบอาชีพ

4. การประเมินผลโครงการทุนสนับสนุนวิจัย กิจกรรมทางเลื้อก มีข้อสรุปว่าเกณฑ์การประเมินผล ควรมีความยืดหยุ่น เพราะเป็นโครงการที่ไปสนับสนุนให้ชาวบ้านทำกิจกรรมโดยที่ชาวบ้านไม่รู้หลักเกณฑ์อะไรมากนักโดยประเมินการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วม การขยายตัวของจำนวนคนที่เข้าร่วมในการทำกิจกรรม การต่อยอด ขยายผล ทั้งในระดับชุมชน ระดับกลุ่ม การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งก่อนและหลังทำกิจกรรม การประเมินว่ากิจกรรมที่ทำเป็นไปตามโครงการที่กำหนดไว้หรือไม่ อะไรที่เป็นสาเหตุที่ทำให้กิจกรรมเกิดความคลาดเคลื่อน ไม่เป็นไปตามโครงการที่กำหนดไว้

ลงนาม.....

หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน

กุมภาพันธ์ 2555

บทที่ 1

บทนำ

1.หลักการและเหตุผล

ตั้งแต่ปี 2543 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ร่วมกับสถาบันการศึกษานักวิชาการและผู้ประสานงานหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่างสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือวิจัยเพื่อชุมชน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการยึดเอาปัญหาของชาวบ้านเป็นหลัก ชาวบ้านต้องลงมือทำเอง เพื่อสร้างการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง แต่จากการติดตามสนับสนุนการทำงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่าการสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่นเต็มรูปแบบเดียวท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ที่ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในภาวะความไม่ปลอดภัย และความกลัวนั้น ที่ความจำเป็นที่จะต้องปรับการดำเนินงานสนับสนุนงานวิจัย โดยการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ทำกิจกรรมบนฐานความต้องการร่วมที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การฟื้นความสัมพันธ์ ฟื้นความมั่นใจให้กับชุมชน และสร้างการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งพัฒนากิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ ของชุมชน ในปี 2550 จึงได้เริ่มดำเนินงานสนับสนุนทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Activity Research : AAR) เพื่อเด็กกำพร้า เด็ก เยาวชน สตรี หญิงหม้าย และผู้นำศาสนา โดยให้ชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันบนฐานความต้องการร่วมของชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม และบริบทของแต่ละพื้นที่ และมีการร่วมกันสรุปผลการดำเนินงานร่วมกันเป็นระยะๆ เพื่อฟื้นความสัมพันธ์ สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อกันในชุมชนผ่านการทำกิจกรรมร่วมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และ พัฒนาสู่การจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาที่ยั่งยืนให้กับกลุ่มเป้าหมายในระยะต่อไป โดยดำเนินการภายใต้แนวคิดการให้ชุมชนเป็นเจ้าของในทุกขั้นตอน หรือที่เรียกว่า “ เฮะกิดอ (โครงการของพวกเขา)” โดยมีตัวแทนจากเยาวชน สตรี หญิงหม้าย และผู้นำศาสนา ร่วมเป็นคณะกรรมการทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติโครงการ ติดตาม เยี่ยมเยียนโครงการในพื้นที่

ผลดำเนินการสนับสนุนทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก เริ่มครั้งแรกในเดือนกันยายน 2550 ซึ่งตรงกับช่วงเดือนรอมฎอน(ถือศีลอดของชาวไทยมุสลิมในพื้นที่) และตั้งแต่ปี 2550 – 2554 ได้สนับสนุนทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือกไปแล้วรวม 10 ระยะ รวมทั้งสิ้น 1,387 โครงการ เป็นเงิน 6,935,000 บาท (หกล้านเก้าแสนสามหมื่นห้าพันบาทถ้วน) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 29,282 คน แบ่งเป็นทุนสนับสนุนกิจกรรมทางเลือกของสตรี สตรีหม้าย 400 โครงการ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 6,308 คน ทุนสนับสนุนกิจกรรมทางเลือกของเด็ก เด็กกำพร้า เยาวชน 460 โครงการ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 14,603 คน ทุนกิจกรรมทางเลือกของผู้นำศาสนา 269 โครงการ ผู้นำศาสนาเข้า

ร่วมกิจกรรม 6,564 คน สนับสนุนทุนกองทุนแม่ 153 โครงการ สตรีหม้าย/ยากไร้ ร่วมรับทุน 153 คน และ สนับสนุนทุนกองทุนช่าง 105 โครงการ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 1,654 คน

2. วัตถุประสงค์

2.1 ด้านกลไกการจัดการ

2.1.1 สร้างการพัฒนา “กลไกการจัดการ” ในการดำเนินงานที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนและภาควิชาการ ในการดำเนินงานร่วมกัน ในโครงการทุนวิจัยกิจกรรม ทางเลือก (Alternative Activity Research) เพื่อสร้างกระบวนการทำงานร่วมกัน ให้เกิดความสัมพันธ์ ในการ เป็น “เจ้าของ : เฮะกิตอ ” ทิศทางการทำงานร่วมกัน

2.1.2 สร้างกระบวนการทำงานร่วมกันผ่านกระบวนการ การมีส่วนร่วม โดย เปิดโอกาสให้ ชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ ร่วมติดตามผล เขียนเขียนให้กำลังใจ รวมทั้งมีคาดหวังว่า จะเกิดความ เปลี่ยนแปลง ขยายผล ภายหลังการดำเนินงานตามกิจกรรม ซึ่งนำไปสู่การแก้ปัญหาบนฐานความต้องการ ที่ สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่

2.2 ด้านระบบข้อมูล

2.2.1 พัฒนาระบบการจัดการฐานข้อมูลงานวิจัย (Database Management System) ใน โครงการทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก(Alternative Activity Research)

2.2.2 พัฒนาและเชื่อมโยงระบบข้อมูล และฐานข้อมูลการขยายผล โดยการใช้ระบบ สารสนเทศภูมิศาสตร์ : GIS 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการเชื่อมข้อมูลเชิงพื้นที่ และข้อมูลเชิงบรรยายใน โครงการทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก(Alternative Activity Research)

2.3 ด้านการเรียนรู้และสร้างการเปลี่ยนแปลง

2.3.1 สนับสนุนการจัดกิจกรรมร่วมเช่น ด้านอาชีพ ขนบธรรมเนียมประเพณีศาสนา วัฒนธรรม และด้านการศึกษา (ศาสนา และสามัญ) บนฐานความต้องการร่วมของชุมชนที่สอดคล้องกับวิถี ชีวิต ศาสนธรรม และบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อสร้างการเรียนรู้และนำไปสู่ความสามารถในการแก้ปัญหา ด้านอาชีพ และการศึกษา (ศาสนาและสามัญ) อย่างเป็นขั้น เป็นตอน

2.3.2 ฟื้นฟูความสัมพันธ์ สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อกันในชุมชนผ่านการทำ กิจกรรมร่วมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและพัฒนาสู่การจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาที่ยั่งยืนให้กับกลุ่มเป้าหมาย ที่วางไว้

2.3.3 ยกระดับงานชุมชนไปสู่การขยายผลเป็นการสนับสนุนทุนเพื่อท้องถิ่นเต็มรูป

2.3.4 ยกระดับการกระจายตัวเชิงพื้นที่ ใช้หลักการสร้างเครือข่าย ระหว่างองค์กรกับชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งจากองค์กรภายใน โดยรับการสนับสนุนจากเครือข่าย คือ สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) จังหวัดปัตตานี, องค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย และศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการแก่ผู้ได้รับผลกระทบจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศวชต.)

3. แผนการดำเนินงาน

สนับสนุนทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือกเพื่อ เด็กกำพร้า เด็ก เยาวชน สตรี หญิงหม้าย และ ผู้นำศาสนา

ตารางที่ 1 แผนการดำเนินงานวิจัยกิจกรรมทางเลือก

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน (16 กุมภาพันธ์ 2552 – 15 กุมภาพันธ์ 2554)												
	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.
3.1 รับข้อเสนอโครงการ	↔				↔								
3.2 จัดเวทีพิจารณา กลั่นกรองโครงการ (2 ครั้งต่อปี)	↔				↔								
3.3 แจ้งผลการ พิจารณาโครงการ กิจกรรมทางเลือก		↔					↔						
3.4 สนับสนุนทุน วิจัย (2 ครั้งต่อปี)		↔					↔						
3.5 ติดตาม สนับสนุนการ ดำเนินกิจกรรมใน พื้นที่ โครงการอนุมัติ (2 ครั้งต่อปี)			↔					↔					

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน (16 กุมภาพันธ์ 2552 – 15 กุมภาพันธ์ 2554)												
	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.
3.6 เวทีสรุปผลการติดตามโครงการ (2 ครั้งต่อปี)					↔					↔			
3.7 ประชุมรายงานผลการดำเนินงานสรุปบทเรียน และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โครงการอนุมัติ (2 ครั้งต่อปี)			↔						↔				
3.8 จัดทำฐานข้อมูลโครงการ	←												→
3.9 ประชาสัมพันธ์													
3.9.1 เว็บไซต์/โบชัวร์/นสพ./วิทยุ/วารสาร	←												→
3.9.2 เวทีประชาสัมพันธ์โครงการสู่เครือข่ายภาครัฐ-ชุมชนในพื้นที่	←												→
3.10 ร่วมพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อนำไปสู่การขยายผลเป็นงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	←												→
3.11 เวทีสังเคราะห์โครงการ										↔			

กิจกรรม	ระยะเวลาดำเนินงาน (16 กุมภาพันธ์ 2552 – 15 กุมภาพันธ์ 2554)												
	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.
3.12 สรุป ประเมินผลและ วิเคราะห์ข้อมูล (2 ครั้งต่อปี)						↔						↔	
3.13 จัดทำรายงาน - รายงาน ความก้าวหน้า - รายงานฉบับ สมบูรณ์ - รายงานประจำปี (Annual Report)						↔						↔	↔

4. เงื่อนไขการสนับสนุน

4.1 ทุนสนับสนุน 5,000 บาทต่อ 1 โครงการ (1 หมู่บ้านขอได้ไม่เกิน 3 โครงการ)

4.2 โครงการที่เสนอขอทุนสนับสนุน ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อแสดงถึงการมีส่วนร่วมคิดของชาวบ้านในการจัดทำโครงการ ซึ่งเป็นความต้องการร่วมกัน และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างการเรียนรู้และการร่วมแรง ร่วมใจกันทำกิจกรรมทางเลือกเพื่อเด็ก เยาวชน สตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้ และผู้นำศาสนา

4.3 ข้อเสนอโครงการให้เสนอในรูปแบบบันทึกการประชุม โดยมีประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

4.3.1 จะทำเรื่องอะไร

4.3.2 ทำไมถึงทำเรื่องนี้

4.3.3 วัตถุประสงค์ในการจัดทำ

4.3.4 กลุ่มเป้าหมาย (คือใคร จำนวนกี่คน)

4.3.5 กิจกรรมที่ทำ

4.3.6 ระยะเวลาดำเนินงาน

4.3.7 งบประมาณที่มาร่วมกันทำกิจกรรม

- สกว. สนับสนุน 5,000 บาท
- กลุ่ม/องค์กร/ชาวบ้านร่วมสมทบ

4.3.8 ประโยชน์ที่เกิดจากการทำกิจกรรมสำหรับชุมชน

5. พื้นที่และประเด็นเป้าหมาย

5.1 พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภोजะนะ อำเภอนาทวี อำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย

5.2 ฐานกลุ่มกิจกรรมเดิมที่มีความพร้อมในการพัฒนาด้านอาชีพ และการศึกษา

6. ระยะเวลาดำเนินการ

3 ปี ตั้งแต่วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2552 ถึง 15 กุมภาพันธ์ 2554

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ด้านคุณภาพ

7.1.1 ด้านกลไกการจัดการ

7.1.1.1 ได้กลไกการจัดการในการดำเนินงานที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคี ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนและภาควิชาการ ในการดำเนินงานร่วมกัน ในโครงการทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Activity Research) เพื่อสร้างกระบวนการทำงานร่วมกัน และทิศทางการทำงานร่วมกัน

7.1.1.2 ได้กลไกด้านการบริหารจัดการโดยชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม โดยเริ่มจากร่วมคิดกำหนดแนวทางการสนับสนุน วิเคราะห์ปัญหาเขียนโครงการเสนอ มีตัวแทนชุมชนร่วมในการพิจารณากลับกรองและอนุมัติโครงการ และร่วมปฏิบัติการ (นำงบประมาณที่ได้ไปดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้) และร่วมรับผลประโยชน์

7.1.2 ด้านระบบข้อมูล

7.1.2.1 ได้ระบบการจัดการฐานข้อมูลงานวิจัย (Database Management System) ในโครงการทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Activity Research)

7.1.2.2 ได้เชื่อมโยงระบบข้อมูล และฐานข้อมูลการขยายผล โดยการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์: GIS 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการเชื่อมข้อมูลเชิงพื้นที่ และข้อมูลเชิงบรรยายใน โครงการทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Activity Research)

7.1.3 ด้านการเรียนรู้และสร้างการเปลี่ยนแปลง

7.1.3.1 สนับสนุนทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Activity Research) เพื่อเด็กกำพร้า เด็ก เยาวชน สตรี หญิงหม้าย สตรียากไร้ และผู้นำศาสนา บนฐานความต้องการร่วมของชุมชน เน้นหนักด้าน อาชีพ และการศึกษา (ศาสนาและสามัญ) ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อ สร้างการเรียนรู้และนำไปสู่ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน อย่างเป็นขั้นเป็นตอน

7.1.3.2 พื้นฟูความสัมพันธ์ สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อกันในชุมชนผ่านการทำ กิจกรรมร่วมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและพัฒนาสู่การจัดกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาที่ยั่งยืนให้กับกลุ่มเป้าหมาย ที่วางไว้

7.1.3.3 สร้างการเปลี่ยนแปลงใน 3 ระดับคือ

ระดับตัวบุคคล คือ ทำให้มีความกล้า ภาคภูมิใจในการทำงานเพื่อกลุ่มเพื่อชุมชน เช่น กรณีหญิงหม้ายพบว่า เป็นวิธีการเยียวยาจิตใจที่ดีที่สุด เพราะได้ทำกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน ชุมชนให้การ ยอมรับ ไม่ทอดทิ้ง ทำให้สภาพจิตใจเข้มแข็งขึ้น

ระดับครอบครัว ส่งผลให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำกิจกรรมด้านอาชีพ

ระดับชุมชน ส่งผลทำให้คนในชุมชนได้พูดคุยกัน เกิดคนใจอาสาที่ทำงานเพื่อชุมชน มากยิ่งขึ้น และเกิดเครือข่ายทางสังคม เช่น กลุ่มฌาปนกิจศพ กลุ่มสวัสดิการแก่ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น

8.2 ด้านปริมาณ

8.2.1 เกิดโครงการกิจกรรมทางเลือก จำนวน 1,440 โครงการ โดยกลุ่มบุคคลและองค์กรที่ ทำเพื่อกลุ่มเด็ก เด็กกำพร้า เยาวชน ผู้พิการ สตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้ และ ผู้นำศาสนา ดังรายละเอียด

ตารางที่ 2 แสดงการเกิดโครงการกิจกรรมทางเลือก

รายการ	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	รวม
1. ทุนสนับสนุน				
1.1 สนับสนุนโครงการ AAR (โครงการ)	260	320	380	960
1.2 กองทุนช่างเพื่อเด็ก เยาวชน และเด็กกำพร้า (โครงการ)	40	80	120	240
1.3 สนับสนุนทุนกองทุนแม่ (โครงการ)	40	80	120	240
รวมทั้งสิ้น	340	480	620	1,440
2. โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเต็มรูป (โครงการ)	4	8	10	22
3. กลุ่มเป้าหมายร่วม	5,460	7,680	9,920	23,060
กลุ่มเด็ก เด็กกำพร้า เยาวชน ผู้พิการ สตรี สตรีหม้าย สตรี				

รายการ	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	รวม
ยากไร้ และ ผู้นำศาสนา (คน) ฐานคิด : จากโครงการที่ผ่านมา ในปี 2551 เฉลี่ยโครงการละ 16 คน				
4. ขยายผลสู่หน่วยงานภาคี (โครงการ)	120	200	300	620
5. เวทีถอดบทเรียนกิจกรรมทางเลือก	2	2	2	6
6. เวทีสังเคราะห์โครงการ (ครั้ง)	1	1	1	3
7. นำเสนอผลวิชาการ (ครั้ง)	1	1	1	3
8. ตีพิมพ์วารสาร/หนังสือพิมพ์ข่าวได้ (ฉบับ)	13	13	13	39
9. RE/บทความเผยแพร่ (ฉบับ)	6	6	6	18
10. Annual Report/รายงานประจำปี (เล่ม)	1	1	1	3

9. ผู้รับผิดชอบโครงการ

9.1 ผศ.ปิยะ กิจถาวร ผู้ประสานงานโครงการ

รับผิดชอบ

กำกับ ติดตาม ประสาน และรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานของทั้งโครงการ

9.2 นางชอุษาณรงค์ อาแว ผู้ช่วยผู้ประสานงานโครงการ

รับผิดชอบ

9.2.1 พัฒนากลไกการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนและภาควิชาการ ในการดำเนินงานโครงการกิจกรรมทางเลือกเพื่อกลุ่มเด็ก เยาวชน เด็กกำพร้า เด็กยากไร้ ผู้พิการ, สตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้ และผู้นำศาสนา

9.2.2 พัฒนาระบบการจัดการฐานข้อมูลงานวิจัย (Database Management System) ในโครงการทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Activity Research)

9.2.3 พัฒนาและเชื่อมโยงระบบข้อมูล และฐานข้อมูลการขยายผล โดยการใช้ระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์ : GIS 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการเชื่อมโยงข้อมูลเชิงพื้นที่ และข้อมูลเชิงบรรยายในโครงการทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก(Alternative Activity Research)

9.2.4 จัดทำรายงาน บทความ รายงานประจำปี ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลงานโครงการกิจกรรมทางเลือกเพื่อกลุ่มเด็ก เยาวชน เด็กกำพร้า เด็กยากไร้ ผู้พิการ, สตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้ และผู้นำศาสนา

9.3. นางสาวกฤติกา ลีอริ ผู้ช่วยผู้ประสานงานโครงการ

รับผิดชอบ

9.3.1 พัฒนากลไกการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนและภาควิชาการ ในการดำเนินงานโครงการกิจกรรมทางเลือกเพื่อกลุ่มเด็ก เยาวชน เด็กกำพร้า เด็กยากไร้ ผู้พิการ, สตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้ และผู้นำศาสนา

9.3.2 พัฒนากลไกการจัดการร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนและภาควิชาการ ในการดำเนินงานเครือข่าย

9.3.3 ติดตามกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนในโครงการกิจกรรมทางเลือกเพื่อกลุ่มเด็ก เยาวชน เด็กกำพร้า เด็กยากไร้ ผู้พิการ, สตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้ และผู้นำศาสนา

9.4 นางสาวปริญดา ลีอริ ผู้ช่วยผู้ประสานงานโครงการ

รับผิดชอบ

9.4.1 งานการเงินและบัญชี

9.4.2 งานสรรบรรณ

9.4.3 งานประสานงาน

บทที่ 2

วิธีดำเนินงาน

การดำเนินงานโครงการสนับสนุนทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Activity Research: AAR) เพื่อเด็กกำพร้า เด็ก เยาวชน สตรี สตรีหม้าย ผู้นำศาสนา กองทุนแม่ และกองทุนช่าง ในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสี่อำเภอตอนล่างของจังหวัดสงขลา) มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนากลไกการจัดการการดำเนินงานที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคี ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาควิชาการ พร้อมทั้งสนับสนุนทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก บนฐานความต้องการร่วมของชุมชน เน้นนักด้านอาชีพ และการศึกษา (ด้านศาสนาและสามัญ) ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ศาสนธรรม และบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อสร้างการเรียนรู้และนำไปสู่ความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน อย่างเป็นขั้นเป็นตอน และที่สำคัญเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อกันในชุมชนผ่านการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

2.1 กลุ่มเป้าหมาย

เด็ก เยาวชน เด็กกำพร้า เด็กยากไร้ ผู้พิการ, สตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้ และ ผู้นำศาสนาในพื้นที่ 3 จังหวัด 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภोजะนะ อำเภอนาทวี อำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย

2.1.1 กรณีประเด็น เด็ก เยาวชน เด็กกำพร้า สตรีหม้าย สตรียากไร้ และผู้นำศาสนา การดำเนินงานภายใต้เงื่อนไขทุนสนับสนุน 5,000 บาทต่อ 1 โครงการ(1 หมู่บ้านขอได้ไม่เกิน 3 โครงการ) ในโครงการที่เสนอขอทุนสนับสนุน ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อแสดงถึงการมีส่วนร่วมคิดของชาวบ้านในการจัดทำโครงการ ซึ่งเป็นความต้องการร่วมกัน และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างการเรียนรู้และการร่วมแรง ร่วมใจกันทำกิจกรรมทางเลือกเพื่อเด็ก เยาวชน เด็กกำพร้า สตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้ และผู้นำศาสนา และผลจากการทำกิจกรรมก่อให้เกิดประโยชน์สำหรับชุมชนในพื้นที่ โดยมีการพิจารณาอนุมัติโครงการ จากคณะกรรมการบริหารโครงการใน 4 จังหวัด รวม 21 คน จำแนก 4 กลุ่มประเด็น คือ (เด็ก เยาวชน เด็กกำพร้า สตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้, ผู้นำศาสนา และกองทุนแม่) โดยมีการพิจารณาจากข้อตกลงในการกำหนดเกณฑ์การพิจารณา โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.1.2 กรณี ประเด็นกองทุนแม่ กระบวนการขั้นตอนการดำเนินงาน กำหนดให้มีการเสนอโครงการภายใต้เงื่อนไขทุนสนับสนุน 5,000 บาท เป็นรายบุคคลโดยมีหลักฐานการเล่าถึงประวัติสถานภาพของครอบครัวอาชีพที่ต้องการขอทุน มีการจ่ายคืนทุน เดือนละ 150 บาท ไม่มีดอกเบี้ย หรือกำไร ภายในระยะเวลา 3 ปี เพื่อเกิดการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพให้กับ สตรีหม้าย สตรียากไร้ รายอื่นๆ อีกด้วย จะมีการพิจารณาอนุมัติโครงการ โดยที่ประชุมคณะกรรมการบริหารโครงการทุน

สนับสนุนการวิจัยกิจกรรมทางเลือก ซึ่งเป็นผู้แทนชาวบ้าน ที่เรียกว่า “พี่เลี้ยง” และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เรียกว่า “คณะกรรมการบริหารโครงการ” ที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านที่ร่วมดำเนินงานตามโครงการ พิจารณาจากการลงพื้นที่เยี่ยมเยียน เพื่อพูดคุย ให้กำลังใจ วิเคราะห์ทักษะ และความเป็นไปได้ในการ ประกอบอาชีพ และเห็นสภาพความเป็นจริงของผู้เสนอทุน เมื่อโครงการได้รับการอนุมัติ จะมีการแจ้งผล การอนุมัติ และทำสัญญาขึ้น โดยมีการกำกับระหว่างผู้ขึ้น เพื่อให้เกิดการสร้างเพื่อน ความไว้วางใจ และรับผิดชอบร่วมกัน เมื่อสนับสนุนทุนกิจกรรมแล้วมีการติดตาม เยี่ยมเยียน การดำเนินงานในพื้นที่ ใน รอบระยะเวลา 4 เดือนแรก และทุกๆ 6 เดือนในรอบระยะเวลา 3 ปี โดยพี่เลี้ยง คณะกรรมการบริหารและ เจ้าหน้าที่โครงการ

2.1.3 กรณีประเด็นกองทุนช่าง การดำเนินงานกองทุนช่าง ริเริ่มแนวคิดการดำเนินงานให้ กลุ่มเป้าหมายกลุ่มเยาวชน ที่รวมตัวกันเพื่อทำโครงการช่าง ในรูปแบบช่างทุกประเภทที่เกิดประโยชน์ และเกิดรายได้ให้แก่เยาวชนและ ได้มีการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ได้ริเริ่มดำเนินการตั้งแต่ ระยะที่ 6 (มิถุนายน - กรกฎาคม 2552) ทำเรื่องเกี่ยวกับช่างอะไรก็ได้ที่กลุ่มเด็ก เยาวชนอยากจะทำ และ การบริหารจัดการภายในกลุ่มเยาวชน และในระยะที่ 7 (สิงหาคม- ธันวาคม 2552) ได้มีเงื่อนไขการ สนับสนุนเพื่อเกิดความยั่งยืนให้กับกลุ่มเยาวชน โดยให้มีการคืนเงินเช่นเดียวกับกองทุนแม่ และเมื่อเปิด ให้มีการส่งข้อเสนอโครงการกองทุน ปรากฏว่ากลุ่มเด็กเยาวชนได้มีเสียงสะท้อนต่อมาว่ากลุ่มเด็กเยาวชน ไม่อาชีพที่มั่นคง และเด็กเยาวชนทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ทำให้เกิดความกังวลที่จะไม่มีเงินที่จะจ่ายคืนทุน และต่อมาระยะที่ 8 (มกราคม – พฤษภาคม 2553) ได้มีการปรึกษาหารือของคณะกรรมการและพี่เลี้ยง ได้ มีข้อสรุปเพื่อปรับรูปแบบการสนับสนุนทุนกองทุนช่าง ให้กับกลุ่มเยาวชน ที่ทำเรื่องช่างอะไรก็ได้ แต่ เพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น ช่างก่อสร้างเพื่อทำที่อาบน้ำสาธารณะที่มัสยิด ช่างทาสีเพื่อทาสีกำแพงวัด เป็นต้น

2.2 กลุ่มเป้าหมายงานเครือข่ายภาครัฐ – ชุมชนในพื้นที่

1.2.1 สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) จังหวัดปัตตานี

1.2.2 ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอบต.)

1.2.3 ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการแก่ผู้ได้รับผลกระทบจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศวชต.)

1.2.4 ประเด็นการพัฒนาอาชีพหญิงหม้ายในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดน ภาคใต้

1.2.5 องค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่ 3 จังหวัด 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย

2.3 วิธีการดำเนินงานโครงการ

2.3.1 ขั้นตอนและระบบการจัดการโครงการ ตั้งแต่ กันยายน 2550 – กุมภาพันธ์ 2555

โครงการทุนสนับสนุนกิจกรรมทางเลือก (Alternative Action Research: AAR) เกิดจากความพยายามพัฒนาหรือแสวงหารูปแบบที่จะให้ชาวบ้านในพื้นที่สามจังหวัดและสี่อำเภอภาคใต้ตอนล่าง ได้มีโอกาสทำกิจกรรมอะไรบางอย่างร่วมกัน ที่เป็นการต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน โดยได้เปิดตัวโครงการให้ทุนสนับสนุนครั้งแรกในช่วงเทศกาลถือศีลออกของพี่น้องชาวมุสลิม (ช่วงในเดือนรอมฎอน) ประมาณเดือนกันยายน 2550 ในชุดโครงการทุนวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Base Research : ABC) ได้ร่วมกับสถาบันการศึกษา นักวิชาการและผู้ประสานงานหน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่างสนับสนุน งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น หรือวิจัยเพื่อชุมชน ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตอนล่าง เปิดโอกาสให้ชุมชน โดยยึดเอาปัญหาของชาวบ้านเป็นหลัก เพื่อสร้างการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง

ช่วงแรก สนับสนุนทุนชุดโครงการทุนวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Base Research : ABC) ได้ดำเนินงานวิจัย จำแนกได้ 3 ส่วน คือ

1. การสนับสนุนทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Activity Base Research)
2. การสนับสนุนทุนวิจัยของนักศึกษาปริญญาตรี
3. การสนับสนุนทุนวิจัยสำหรับครูสังกัดเทศบาลเมืองนราธิวาส

ในชุดโครงการการสนับสนุนทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Activity Base Research) ทำเพื่อกลุ่มเป้าหมายเพื่อ เด็กกำพร้า เด็ก เยาวชน สตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้ และผู้นำศาสนา ในพื้นที่สามจังหวัด และสองอำเภอภาคใต้ตอนล่างของจังหวัดสงขลา (อำเภอจะนะ และอำเภอเทพา) ให้ทุนเล็ก 5,000 บาท เป็นการประชาสัมพันธ์โครงการแบบปากต่อปาก และมีการประสานงานประชาสัมพันธ์โครงการผ่านนักวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายท้องถิ่น โดยการรับการข้อเสนอโครงการจากชุมชน เข้าเวทีพิจารณาโครงการ โดยมีตัวแทนจากชุมชนที่ได้ส่งข้อเสนอโครงการในแต่ละประเด็น คือ ประเด็นสตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้ ประเด็นเด็ก เยาวชน เด็กกำพร้า และประเด็นผู้นำศาสนา

โครงการ ABC มีแนวคิดที่จะพยายามปรับรูปแบบการดำเนินงานสนับสนุนงานวิจัย ลดรูปจากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเต็มรูปแบบ (CBR) มาเป็นวิจัยรูปแบบใหม่ เป็นวิจัยทางเลือก (Alternative Action Research : AAR) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายทั้งชุมชนรากฐาน สถาบันการศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถเข้าถึง ใช้ประโยชน์ เกิดการเรียนรู้จากกระบวนการวิจัย เชื่อมโยงองค์ความรู้ และการทำงานร่วมกัน

ปัจจุบัน สนับสนุนในโครงการสนับสนุนทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Action Research : AAR) ได้มีการเริ่มดำเนินงานในเดือน กุมภาพันธ์ 2552 โดยให้ชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาของเด็กกำพร้า เด็ก เยาวชน สตรี หญิงหม้าย และผู้นำศาสนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยดำเนินการภายใต้แนวคิดการให้ชุมชนเป็นเจ้าของในทุกขั้นตอน หรือที่เรียกว่า “เฮอะกิตอ (โครงการของเรา)” โดยมีตัวแทนจากเด็กกำพร้า เยาวชน สตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้ และผู้นำศาสนา ร่วมเป็นคณะกรรมการทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติโครงการ ติดตาม เชื่อมโยงโครงการในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบ ผ่านการลงมือปฏิบัติ ตั้งแต่วันที่ 1 เดือนกุมภาพันธ์ 2552 จนถึงปัจจุบันภายใต้โครงการที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก สกว. เรียกว่า “ทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก” (Alternative Action Research: AAR) หรือที่ชาวบ้านเรียกสั้นๆ ว่า “โครงการ 5,000’

ทุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก ดำเนินการภายใต้แนวคิดหลัก 3 ประการ

ประการแรก เรียกว่า “เฮอะกิตอ” แปลว่า “เราเป็นเจ้าของร่วมกัน” โดยในการสรุปบทเรียนการดำเนินงานตามโครงการทุกครั้ง จะมีการคัดเลือกตัวแทนหญิงหม้าย ตัวแทนเด็กกำพร้าและเยาวชน ตัวแทนผู้นำศาสนา เพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารโครงการ รับผิดชอบการพิจารณา กลั่นกรอง อนุมัติกิจกรรม ติดตามประเมินผล และสรุปบทเรียน การดำเนินงานตามโครงการ ในแต่ละระยะ

ประการที่สอง เราทำร่วมกันทำความดี ไม่ใช่ต่างคนต่างทำความดี ก็จะนำมาสู่สันติสุขและสันติภาพ”โดยการสนับสนุนให้เด็กกำพร้า หญิงหม้าย หญิงผู้ยากไร้ และผู้นำศาสนาทุกศาสนิกในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ ได้ทำกิจกรรมที่อยากทำเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรม ศาสนธรรมและบริบทของพื้นที่ โดยมีทุนสนับสนุนกิจกรรมละ 5,000 บาท

ประการที่สาม เราจะร่วมกันฟื้นฟูความสัมพันธ์ในชุมชน กิจกรรมที่สนับสนุนจะต้องสร้างรอยยิ้ม สร้างโอกาสให้เด็กกำพร้า หญิงหม้าย หญิงผู้ยากไร้ และผู้นำศาสนา ได้แก้ปัญหของตนเอง ผ่านการทำกิจกรรมอย่างเป็นขั้น เป็นตอน และมีการสรุปบทเรียนทุกระยะเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย

2.4 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน

2.4.1 ประชาสัมพันธ์โครงการ : มี 2 แบบ คือ

1. ประชาสัมพันธ์ในเวทีสรุปบทเรียนการดำเนินกิจกรรมทางเลือก ซึ่งจัดเป็นรอบระยะเวลา รอบละ 3-4 เดือน เวทีนี้ได้เชิญชาวบ้านที่ได้ผู้ที่ได้รับทุน ผู้ที่ไม่ได้รับทุน และผู้ที่สนใจ ในพื้นที่สามจังหวัด คืออำเภอภาคใต้ตอนล่าง และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเวที

2. ประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก จากคณะกรรมการบริหารโครงการและ พี่เลี้ยงสามารถนำไปเป็นสื่อสารประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจ ในขั้นตอน การเข้าถึงโครงการ และการเขียนข้อเสนอโครงการของสตรีหม้าย สตรียากไร้ ในพื้นที่

2.4.2 กระบวนการดำเนินงาน (AAR)

2.4.2.1 รับข้อเสนอโครงการ

โครงการทุนสนับสนุนกิจกรรมทางเลือก เปิดรับโครงการในพื้นที่สามจังหวัดและสี่อำเภอภาคใต้ตอนล่าง รับข้อเสนอโครงการโดยชุมชนส่งมายังสำนักงาน หรือผ่านคณะกรรมการโครงการ โดยจะมีกรอบเวลาประมาณ 1 เดือน ภายใต้งบประมาณ กติกา การสนับสนุนดังนี้

- ทุนสนับสนุน 5,000 บาท
- 5,000 บาท ต่อ 1 โครงการ (1 หมู่บ้านขอได้ไม่เกิน 3 โครงการ ใน 3 กลุ่มเป้าหมาย)
- โครงการที่เสนอ ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อแสดงถึงการมีส่วนร่วมคิดของชาวบ้านในการจัดทำโครงการ
- มีข้อมูลกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน มีรายละเอียดค่าใช้จ่ายงบประมาณเพื่อความโปร่งใส
- เสนอโครงการเป็นระยะๆ ต่อไป
- พิจารณาโครงการ โดยคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิ
- โดยโอนเงินเข้าบัญชีธนาคาร (เปิดบัญชี 2 ใน 3)

การจัดทำโครงการ แต่ละชุมชนจะต้องมีการปรึกษาหารือร่วมกัน โครงการที่ได้รับการเสนอ จะมีคุณค่า สร้างความภาคภูมิใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยมีขั้นตอนการพัฒนา การเสนอ การสนับสนุน และการดำเนินการตามโครงการ ดังนี้

1. ชุมชนปรึกษาหารือ
2. เขียนโครงการ และร่วมตรวจสอบโครงการ
3. เสนอโครงการ
4. การพิจารณาโครงการ โดยคณะกรรมการโครงการ ที่เป็นตัวแทนจากชุมชน 5) โครงการได้รับการสนับสนุนงบประมาณ เปิดบัญชีโครงการกับธนาคาร
6. โอนทุนสนับสนุนเข้าบัญชีโครงการ

7. ชุมชน/กลุ่มร่วมโครงการตามแผน

8. รายงานสรุปผลดำเนินงานตามโครงการ และสรุปการเงิน

2.4.2.2 พิจารณาโครงการ

เมื่อครบกำหนดการเปิดรับโครงการจะมีการพิมพ์โครงการทุกโครงการที่ได้รับข้อเสนอ เพื่อเป็นหลักฐานการรับโครงการและคู่มือในการพิจารณาโครงการ การพิจารณาโครงการในแต่ละระยะมีขั้นตอนดังนี้

1) การพิมพ์ข้อมูลรับข้อเสนอโครงการทุกโครงการโดยแยกประเด็น 4 ประเด็นดังนี้

- ประเด็นสตรี สตรีหม้าย
- ประเด็นเด็กเยาวชน เด็ก เด็กกำพร้า
- ประเด็นผู้นำศาสนา
- ประเด็นกองทุนช่าง

2) เจ้าหน้าที่จะอ่านโครงการทุกโครงการที่เข้ามาโครงการไหนไม่สมบูรณ์จะมีการประสานเพื่อไปปรับแก้โครงการให้สมบูรณ์

3) ส่งเอกสารให้คณะกรรมการอ่านประมาณ 1 สัปดาห์ ก่อนถึงวันพิจารณาโครงการ

4) เข้าสู่กระบวนการพิจารณาโครงการ

2.4.2.3 พิจารณา กลับกรอง อนุมัติโครงการ

คณะกรรมการจะมีบทบาทในการพิจารณาโครงการของแต่ละจังหวัดโดยจะมีเจ้าหน้าที่เป็นกองกลางซึ่งจะอ่านโครงการทุกโครงการและภาพรวมของโครงการเพื่อการพิจารณาที่สมบูรณ์ การพิจารณาอนุมัติกลับกรองโครงการ คณะกรรมการจะมีข้อตกลงดังนี้

1. โครงการต้องมีการปรึกษาหารือในชุมชน
2. โครงการเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง
3. กลุ่มเป้าหมายชัดเจน
4. มีกิจกรรมที่ชัดเจน
5. งบประมาณตรวจสอบได้

ในการพิจารณาโครงการจะมีการพิจารณาโครงการแต่ละโครงการแต่ละประเด็น จะมีการเสนอแนะจากคณะกรรมการแต่ละโครงการทั้งโครงการที่ผ่านและโครงการที่ไม่ผ่าน

2.4.2.4 แจ้งผลการพิจารณาโครงการ

เมื่อผ่านขั้นตอนการพิจารณาโครงการแล้วเจ้าหน้าที่จะแจ้งผลการพิจารณาโดยทำหนังสือส่งไปยังโครงการแต่ละโครงการและประสานทางโทรศัพท์ พร้อมด้วยเอกสารการแจ้ง

โครงการในการเปิดบัญชีโครงการสำหรับโครงการที่ไม่มีบัญชีธนาคารสองในสามคน สำหรับโครงการที่มีบัญชีแล้วให้จัดส่งบัญชีมายังสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยภาคใต้ตอนล่าง

2.4.2.5 สนับสนุนทุนกิจกรรม

โครงการทุนสนับสนุนกิจกรรมทางเลือกระยะสนับสนุนทุน 5,000 บาท โดยผ่านธนาคารทุกธนาคารที่โครงการเปิดบัญชีในขั้นตอนที่ 4

2.4.2.6 ติดตามการดำเนินกิจกรรม

เมื่อผ่านกระบวนการสนับสนุนทุนทางเจ้าหน้าที่ได้ประสานกับคณะกรรมการทุกจังหวัดเพื่อทำการติดตามเยี่ยมเยียนการดำเนินโครงการแต่ละพื้นที่ เมื่อทำแผนเสร็จเรียบร้อยคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่จะลงพื้นที่ติดตามเยี่ยมเยียนโครงการ ซึ่งการติดตามเยี่ยมเยียนเสมือนเป็นการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน พร้อมกันนั้นได้เติมเต็มและให้ข้อเสนอแนะในโครงการเพื่อการปรับปรุงโครงการที่ดียิ่ง ๆ ขึ้น

2.4.2.7 ประชุมสรุปบทเรียน

เมื่อดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้นในแต่ละจังหวัดจะมีการประชุมสรุปบทเรียนการจัดกิจกรรมโดยทางโครงการจะมีการออกหนังสือเชิญโครงการละ 2 ท่านเพื่อมาร่วมประชุมสรุปการจัดกิจกรรมในแต่ละพื้นที่ปัญหาอุปสรรค และเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาโดยจะมีการสรุปบทเรียนแต่ละจังหวัดก่อนที่จะมีการประชุมรวมโซนที่จังหวัดปัตตานี

2.4.2 กระบวนการดำเนินงาน (กองทุนแม่)

2.4.2.1 รับข้อเสนอโครงการ : การรับยื่นข้อเสนอโครงการจากคณะกรรมการ พี่เลี้ยง และหญิงหม้าย หญิงยากไร้ ได้จัดส่งข้อเสนอโครงการด้วยตนเอง โครงการที่เสนอเป็นบทความ บอกเล่าเรื่องราวของผู้เสนอทุน เช่น สภาพครอบครัว ความเป็นมาของชีวิต และ อาชีพที่ต้องการทำ พร้อมหลักฐานประกอบ คือ สำเนาบัตรประชาชนและ สำเนาทะเบียนบ้าน ซึ่งไม่ได้กำหนดกรอบระยะเวลา โดยสามารถจัดส่งข้อเสนอโครงการได้ตลอดทั้งปี

2.4.2.2 พิจารณาโครงการ : มีการพิจารณาโครงการ รวม 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. คัดกรองข้อเสนอโครงการ เพื่อดูความเหมาะสม ความยากไร้ และความต้องการที่จะประกอบอาชีพที่แท้จริงของผู้ขอทุน โดยพี่เลี้ยงในพื้นที่
2. พิจารณาจากเอกสารที่ได้รับเบื้องต้น ว่ามีเอกสารหลักฐานครบสมบูรณ์หรือไม่ พร้อมรวบรวมข้อมูล และคัดแยกเอกสาร แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1.เอกสารชัดเจนสมบูรณ์ 2. เอกสารไม่สมบูรณ์ โดยเจ้าหน้าที่กองทุนแม่
3. ประสานงานเบื้องต้น ส่วนของเอกสารไม่สมบูรณ์ เพื่อเพิ่มเติมรายละเอียดตามข้อเสนอแนะ กับพี่เลี้ยงในพื้นที่เพื่อประกอบการพิจารณา โดยเจ้าหน้าที่กองทุนแม่

4. จัดทำเอกสารสรุป จากเอกสารที่ได้รับข้อเสนอโครงการ ทั้งในส่วนของเอกสาร
สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ โดยเจ้าหน้าที่กองทุนแม่

5. จัดส่งให้กับคณะกรรมการบริหารโครงการในพื้นที่ เพื่อประกอบการพิจารณาเบื้องต้น
โดยเจ้าหน้าที่กองทุนแม่

6. พิจารณาข้อเสนอโครงการเบื้องต้น เพื่อคัดกรองก่อนลงพื้นที่พิจารณา พร้อมจัดส่ง
แผนปฏิบัติงานการลงพื้นที่พิจารณาโครงการ โดยคณะกรรมการบริหารโครงการ

7. ลงพื้นที่เพื่อพิจารณากลับกรองโครงการ ที่มีการพิจารณาแล้วในเบื้องต้น ตามแผน
ปฏิบัติงานที่ได้วางไว้ในแต่ละพื้นที่ โดยคณะกรรมการบริหารโครงการและเจ้าหน้าที่กองทุนแม่ มีการ
พิจารณาจากการพูดคุย วิเคราะห์ทักษะ ความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพ และเห็นสภาพความเป็น
จริงของผู้เสนอทุน โดยยึดวัตถุประสงค์หลัก คือ

7.1 เป็นความต้องการของสตรีหม้าย สตรียากไร้ เมื่อทำแล้วเชื่อมั่นว่าตนเองมี
ศักยภาพที่จะประกอบอาชีพ ได้อย่างต่อเนื่อง

7.2 เมื่อได้ทุนไปประกอบอาชีพตามที่เสนอขอทุนแล้วจะนำไปสู่การสร้าง
รายได้เลี้ยงดูครอบครัว และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

8. อนุมัติโครงการ จากการพิจารณากลับกรองโครงการในพื้นที่เสร็จสิ้นแล้ว จะทำการ
ประชุมสรุป เพื่ออนุมัติโครงการโดยคณะกรรมการบริหารโครงการในแต่ละพื้นที่ และ
เจ้าหน้าที่กองทุนแม่

2.4.2.3 **แจ้งผลการพิจารณา :** เมื่อผ่านขั้นตอนการพิจารณากลับกรองโครงการแล้ว กองทุนแม่
จัดส่งเอกสารสรุปที่ผ่านการอนุมัติ พร้อมกับหนังสือแจ้งผลการอนุมัติให้กับคณะกรรมการ พี่เลี้ยง และผู้
ได้รับการอนุมัติทุน

2.4.2.4 **สนับสนุนทุน/ทำสัญญารับทุน :** ผู้ได้รับทุนได้ทราบผลการพิจารณา ทางเจ้าหน้าที่
กองทุนแม่นัดหมายวันรับทุนในทุกพื้นที่ (สามจังหวัดสี่อำเภอภาคใต้ตอนล่าง) เพื่อมารับทุนพร้อมเพรียง
กัน เพื่อให้ผู้รับทุน เกิดการสร้างเครือข่าย ได้มีเพื่อนและ ทำความรู้จักกัน พร้อมทั้งทำสัญญารับทุนโดยมี
การกำประกันด้วยกันเองระหว่างผู้รับทุน ในขณะเดียวกันทำให้เกิดความไว้วางใจ และรับผิดชอบร่วมกัน
โดยมีหลักฐานคือ สำเนาทะเบียนบ้าน สำเนาบัตรประชาชน ของผู้รับทุนและผู้กำประกัน พร้อมทั้งลง
ลายมือชื่อของผู้รับทุนในใบสำคัญรับเงิน เพื่อเป็นหลักฐานในการรับทุน และทางเจ้าหน้าที่กองทุนแม่
ชี้แจงความเป็นมา วัตถุประสงค์ของกองทุนแม่ให้กับผู้รับทุนได้ทราบ อีกทั้งเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้รับทุน
ได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ซึ่งกันและกัน เช่น ความรู้ด้านอาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่ และได้ให้กำลังใจ ซึ่งได้รับ
การเยียวยาทางจิตใจในกลุ่มผู้สูญเสียจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัด และสี่อำเภอ
ภาคใต้ตอนล่าง

2.4.2.5 การจ่ายเงิน : สตรีหม้าย สตรียากไร้ได้รับทุนแล้ว ครบรอบระยะ 4 เดือน ต้องมีการจ่ายเงินคืน 150 บาท ไม่มีดอกเบี้ย หรือค่าใด ภายในระยะเวลา 3 ปี เพื่อเกิดการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพให้กับ สตรีหม้าย สตรียากไร้ หญิงหม้าย หญิงยากไร้ อื่นๆ โดยพี่เลี้ยงเป็นผู้ที่ช่วยเก็บรวบรวมที่ได้รับจากผู้รับทุน พร้อมโอนเงินเข้าธนาคารของกองทุนแม่และ พี่เลี้ยงมีการตรวจสอบข้อมูลการจ่ายเงินกับเจ้าหน้าที่กองทุนแม่ พร้อมออกใบเสร็จรับเงินให้กับผู้รับทุน เป็นรายเดือนทุกเดือน และผู้ขอทุนที่ได้รับทุนแล้ว สามารถขอกู้รอบใหม่ได้ เมื่อจ่ายคืนทุนครบถ้วน จึงสามารถขอกู้ได้ ในจำนวน 5,000 บาท โดยที่ไม่ต้องส่งข้อเสนอโครงการ และหลักฐานใหม่

2.4.2.6 จัดเวทีจัดเวทีสรุปบทเรียน : เป็นเวทีให้ผู้เข้าร่วมประชุมซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับทุนของกองทุนแม่ในพื้นที่ สามจังหวัดลี้ อำเภอกาตาลได้ตอนล่างพร้อมทั้งชวนเพื่อนที่เป็น สตรีหม้าย สตรียากไร้ที่สนใจในหมู่บ้านของตนเองเข้าร่วมประชุม เพื่อให้เกิดการสร้างการเรียนรู้และขยายผลและเปิดโอกาสให้กลุ่มหญิงหม้าย หญิงยากไร้ ที่ขาดโอกาส เข้าร่วมทำความเข้าใจและทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการกองทุนแม่ ในเวทีมีการนำเสนอผลการประกอบกิจการของผู้ได้รับทุน แลกเปลี่ยนรับฟังเรื่องราวดี ๆ รวมทั้งรับรู้ปัญหา อุปสรรค เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหของผู้รับทุน พร้อมทั้งนำผลิตภัณฑ์กิจการของผู้รับทุนมาจำหน่าย พร้อมทั้งมีการคัดเลือกพี่เลี้ยงที่มีจิตอาสา เพื่อที่จะร่วมกันดำเนินงานกองทุนแม่

2.4.2.7 การประเมิน : ผู้ได้รับทุนได้ประกอบกิจการครบรอบระยะเวลา 4 เดือน และหลังจากได้รับทุนทุก ๆ 6 เดือน จนครบรอบระยะเวลา 3 ปี รวม 7 ครั้งจะมีการประเมินโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีแบบ 2 แบบคือ แบบสอบถามที่ใช้เมื่อประเมินในรอบระยะเวลา 4 เดือน โดยจะใช้ 1 ครั้ง และแบบสอบถามที่ใช้ประเมินในรอบระยะเวลา ทุกๆ 6 เดือน จนครบระยะเวลา 3 ปี รวม 6 ครั้ง ของกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับทุนทั้งหมดในพื้นที่สามจังหวัดลี้ อำเภอกาตาลได้ตอนล่าง ทำการประเมินโดยพี่เลี้ยงในแต่ละพื้นที่พร้อมกับเจ้าหน้าที่กองทุนแม่ วิธีการประเมินโดยการพูดคุย สัมภาษณ์ สอบถาม ในเรื่องของความเป็นอยู่ซึ่งกัน ให้กำลังใจในการประกอบอาชีพของกองทุนแม่ ปัญหา อุปสรรค หรือในแนวทางการประกอบอาชีพ ตลาด และแนวทางแก้ไขปัญหาในเรื่องต่าง ๆ เช่น ตลาดรองรับสินค้า ปัญหาต้นทุน วัตถุดิบ ด้านราคาสินค้า เป็นต้น รวมทั้งรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานของกองทุนแม่แต่ละช่วงเวลาที่ได้กำหนด

2.5 บทบาทในการดำเนินงาน

2.5.1 บทบาทของคณะกรรมการบริหารโครงการ : มีจำนวนทั้งสิ้น 21 คน จำแนกเป็น กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 8 คน กลุ่มของ เด็ก เยาวชน เด็กกำพร้า รวม 4 คน กลุ่มสตรีหม้าย สตรียากไร้ รวม 6 คน กลุ่มผู้นำศาสนา รวม 3 ราย คณะกรรมการบริหารโครงการมาจากตัวแทนของกลุ่มเป้าหมาย ทั้ง 3 กลุ่มเป้าหมายข้างต้นในพื้นที่สามจังหวัดสี่อำเภอภาคใต้ตอนล่าง ซึ่งเป็นผู้แทนชาวบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้รับการคัดเลือกจากชาวบ้านที่ร่วมดำเนินงานตามโครงการ ที่มีจิตอาสา ซึ่งไม่จำกัด จำนวนที่แน่นอน โดยมีกระบวนการที่เรียกว่า “ กิ่งแก่ทาบกิ่งอ่อน* ” โดยที่สร้างให้เกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าของตนเอง มีจิตอาสา ช่วยเหลือผู้อื่นผู้ที่มีจิตอาสาที่ร่วมกันทำงานเพื่อสังคม (รศ.ดร.ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ สรุปลจากเวทีสรุปบทเรียนกิจกรรมทางเลือกระยะที่ 6 เมื่อ 11 – 12 กรกฎาคม 2552 ณ โรงแรมชาร์เทรินวิว อ.เมือง จ.ปัตตานี

- ร่วมพัฒนารูปแบบในการบริหารจัดการโครงการ
- ประชาสัมพันธ์ ชี้แจง ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการให้กับกลุ่มสตรีหม้าย สตรียากไร้ ในพื้นที่
- พิจารณาข้อเสนอโครงการเบื้องต้น
- ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่กองทุนแม่กับพี่เลี้ยง หลังจากพิจารณาข้อเสนอโครงการ เบื้องต้นแล้ว
- ลงพื้นที่พิจารณาข้อเสนอโครงการของสตรีหม้าย สตรียากไร้ ที่ได้ผ่านการพิจารณาจาก เอกสารแล้วเบื้องต้นร่วมกับกองทุนแม่ เพื่อพูดคุย ให้กำลังใจ วิเคราะห์ทักษะ และความ เป็นไปได้ในการประกอบอาชีพ และเห็นสภาพความเป็นจริงของผู้ขอทุน
- พิจารณา กลับกรอง อนุมัติข้อเสนอโครงการ
- ประสานงานแจ้งผลการพิจารณาอนุมัติข้อเสนอโครงการให้กับพี่เลี้ยงในพื้นที่

2.5.2 บทบาทของพี่เลี้ยง : ต้องมีความสัมพันธ์ที่ดี ให้คำปรึกษา และเป็นธรรมชาติกับ ผู้รับทุน บทบาทของพี่เลี้ยงเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญมาก ระหว่างกลุ่มผู้ขอรับทุนกับกองทุนแม่ พี่เลี้ยงต้อง รู้เวลาเมื่อไหร่จะเข้มงวด กวดขันกับผู้รับทุน ต้องรู้จักเวลา ที่จะไม่รบกวนผู้รับทุนจนมากเกินไป และไม่ ทำให้ผู้รับทุนสูญเสียความเชื่อมั่นในการประกอบอาชีพ สามารถจำแนกบทบาทได้ดังนี้

- ประชาสัมพันธ์โครงการกองทุนแม่ให้กับสตรีหม้าย สตรียากไร้ ในพื้นที่
- คัดกรองข้อเสนอโครงการ จากความเหมาะสม ความยากไร้ และความต้องการที่จะ ประกอบอาชีพที่แท้จริง

* ผู้ที่มีจิตอาสาเข้ามาทำร่วมดำเนินงานมาก่อน และเป็นพี่เลี้ยงให้กับผู้ที่มีจิตอาสารุ่นต่อไป

ของผู้ขอทุน

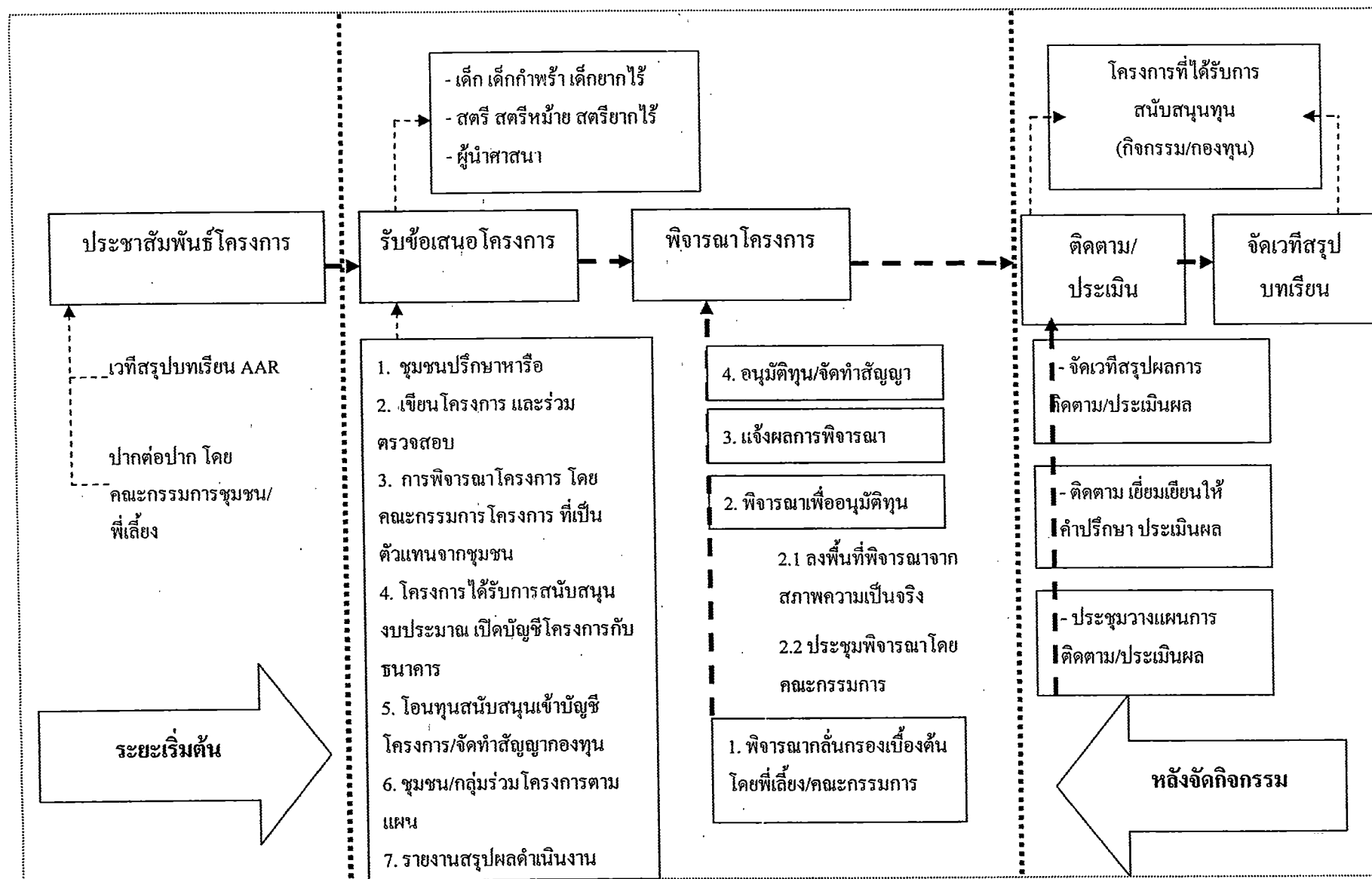
- จัดส่งข้อเสนอโครงการให้กับกองทุนแม่
- เป็นสื่อกลางในการประสานระหว่างเจ้าหน้าที่กองทุนแม่ คณะกรรมการ และผู้ขอรับทุน
 - การปรับแก้ไขของเอกสาร หลักฐาน ภายหลังจากคณะกรรมการพิจารณาเอกสารแล้วเบื้องต้น
 - แจ้งผลการพิจารณาอนุมัติข้อเสนอโครงการให้กับผู้ได้รับทุน
 - แจ้งเข้าร่วมประชุมสรุปบทเรียน โดยมีรอบระยะเวลา 3 เดือนต่อครั้ง
- ติดตามสนับสนุน เยี่ยมเยียน ดูแล ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาในด้านการประกอบกิจการของผู้ขอทุน และให้คำปรึกษาให้โอกาสเมื่อผู้ขอทุนต้องการเปลี่ยนกิจการ
- ช่วยเก็บรวบรวมชำระคืนเงิน พร้อมทั้งการตรวจสอบข้อมูลการจ่ายเงินกับเจ้าหน้าที่กองทุนแม่

2.5.3 บทบาทของเจ้าหน้าที่กองทุนแม่ : หน่วยงานสนับสนุนทุนให้กับสตรีหม้าย สตรียากไร้ ดำเนินการภายใต้แนวคิดให้ชุมชนเป็นเจ้าของในทุกขั้นตอน เพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูความสัมพันธ์ สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อการพัฒนาให้ทุนสินเชื่อเพื่อสตรีหม้าย สตรียากไร้ ในพื้นที่สามจังหวัดสี่อำเภอภาคใต้ตอนล่าง

- พัฒนากลไกการบริหารจัดการร่วมกับคณะกรรมการบริหารโครงการ
- คัดกรองข้อเสนอโครงการของผู้ขอรับทุนเบื้องต้น
- สนับสนุน หนุนเสริม การทำงานร่วมกับคณะกรรมการบริหารโครงการและพี่เลี้ยงในพื้นที่สามจังหวัดสี่อำเภอภาคใต้ตอนล่าง
- ร่วมพิจารณาข้อเสนอโครงการเบื้องต้นร่วมกับคณะกรรมการโครงการ
- ร่วมลงพื้นที่พิจารณาข้อเสนอโครงการ และติดตาม เยี่ยมเยียนผู้ได้รับทุน กับพี่เลี้ยงในพื้นที่สามจังหวัดสี่อำเภอภาคใต้ ตอนล่าง
- ตรวจสอบความถูกต้องและลงบัญชีการคืนเงินของผู้ได้รับทุน
- จัดเวทีสรุปบทเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในดำเนินกิจการ รวมทั้งรับรู้ ปัญหาอุปสรรค เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของผู้รับทุนในพื้นที่สามจังหวัดสี่อำเภอภาคใต้ตอนล่าง

ในทุกขั้นตอน ชุมชนมีส่วนร่วม เกิดโครงการที่ยั่งยืน โครงการเล็กเพียง 5,000 บาท สามารถสานความสัมพันธ์ สร้างความสามัคคี ชุมชนจับต้องได้ เกิดความเป็นเจ้าของร่วมกัน คิดเอง ทำเอง ทุกขั้นตอนก่อให้เกิดผล ดังต่อไปนี้

- 1) ชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุป มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน
- 2) ทุนสนับสนุน 5,000 บาท ชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ
- 3) ด้านการเงินชุมชนร่วมกันตรวจสอบ
- 4) เกิดการแก้ปัญหาที่ตรงกับความต้องการของเด็กกำพร้า หญิงหม้าย ผู้นำศาสนา เช่น โครงการเติมเต็มกำลังใจแก่เด็กกำพร้า โดยชุมชนเสนอซื้อชุดรายอมอบแก่เด็กกำพร้า ชุมชนร่วมกันดูแล สร้างกำลังใจเกิดความเท่าเทียมในชุมชน กิจกรรมเล็ก ๆ เพียง 5,000 บาทเป็นวัน เวลา ที่ยิ่งใหญ่สำหรับเด็กกำพร้ายากจน รอยยิ้ม น้ำตา ของผู้ที่ได้รับเป็นภาพที่ถูกบันทึกในความทรงจำของชุมชนและถูกถ่ายทอดความประทับใจของเด็กกำพร้ารวมถึงผู้ปกครองเป็นรายงานโครงการรวมถึงข้อเสนอแนะที่ชุมชนต้องการร่วมกันแก้ปัญหา

ภาพที่ 1 ประกอบขั้นตอนการดำเนินงานโครงการกิจกรรมทางเลือก

บทที่ 3

ผลการดำเนินงาน

ภาพรวมผลการดำเนินงานโครงการ

ผลการดำเนินงานโครงการทุนสนับสนุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก ได้รับข้อเสนอโครงการตั้งแต่ระยะที่ 5-10 ดำเนินการระหว่าง 15 กุมภาพันธ์ 2554 – 16 กุมภาพันธ์ 2555 จำนวนทั้งสิ้น 1,805 โครงการ พิจารณากลับกรองโครงการโดยคณะกรรมการชาวบ้านจำนวน 10 ครั้งในระยะที่ 5-10 ผ่านการอนุมัติ สนับสนุนโครงการ AAR จำนวน 859 โครงการ, กองทุนช่าง จำนวน 105 โครงการ และกองทุนแม่ จำนวน 153 โครงการ โดยมีจำนวนผู้เข้าร่วมดำเนินงานตามโครงการที่ผ่านการอนุมัติจำนวน 29,282 คน เข้าสู่กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเต็มรูป จำนวน 6 โครงการ ขยายสู่หน่วยงานภาคีจำนวน 108 โครงการ และหลังจากสนับสนุนทุน ในช่วงระยะเวลาระหว่าง 1-3 เดือน ได้มีการติดตามเยี่ยมเยียนให้กำลังใจ ประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการ จัดเวทีสรุปผลการติดตาม จำนวน 6 ครั้ง โดยมีผู้เข้าร่วมคือ คณะกรรมการชาวบ้าน พี่เลี้ยง และเจ้าหน้าที่บริหารงานโครงการ รวมทั้งจัดเวทีสรุปบทเรียนกิจกรรมทางเลือก เพื่อให้ผู้ที่ได้รับทุนร่วมสรุปบทเรียนการดำเนินงานแต่ละระยะ รวมจำนวน 19 ครั้ง และจัดเวทีสังเคราะห์ผลการดำเนินงานโครงการกิจกรรมทางเลือก จำนวน 8 ครั้ง และได้นำเสนอผลงานวิชาการ รวม 6 ครั้ง พร้อมทั้งตีพิมพ์วารสารวิชาการ/หนังสือพิมพ์ จำนวน 7 ฉบับ จัดทำ บทความ RE จำนวน 7 ฉบับ และทางโครงการยังไม่ได้มีการจัดทำรายงานประจำปี รายละเอียดดังตาราง

รายละเอียด	เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน
1. รับข้อเสนอโครงการ (โครงการ)	-	1,805
2. เวทีพิจารณากลับกรอง (เวที)	4	10
3. ทุนสนับสนุน		-
3.1 สนับสนุนโครงการ AAR (โครงการ)	580	859
3.2 กองทุนช่างเพื่อเด็ก เยาวชน และเด็กกำพร้า (โครงการ)	120	105
3.3 สนับสนุนทุนกองทุนแม่ (โครงการ)	120	153
รวมทั้งสิ้น	820	1,127
4. โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเต็มรูป (โครงการ)	12	6
5. กลุ่มเป้าหมายร่วม กลุ่มเด็ก เด็กกำพร้า เยาวชน ผู้พิการ สตรี สตรีหม้าย สตรียากไร้ และ ผู้นำศาสนา (คน) ฐานคิด : จากโครงการที่ผ่านมา ในปี 52และ53 งวดที่ 1-4 เฉลี่ยโครงการละ 29 คน/โครงการ	13,140	23,667
6. ขยายผลสู่หน่วยงานภาคี (โครงการ)	320	108
7. เวทีสรุปผลการติดตาม (ครั้ง)	4	6
8. เวทีสรุปบทเรียนกิจกรรมทางเลือก (ครั้ง)	4	19
9. เวทีสังเคราะห์โครงการ (ครั้ง)	2	8
10. นำเสนอผลวิชาการ (ครั้ง)	2	6
11. ตีพิมพ์วารสาร/หนังสือพิมพ์ข่าวได้ (ฉบับ)	26	7
12. RE/บทความเผยแพร่ (ฉบับ)	12	7
13. Annual Report/รายงานประจำปี (เล่ม)	2	-

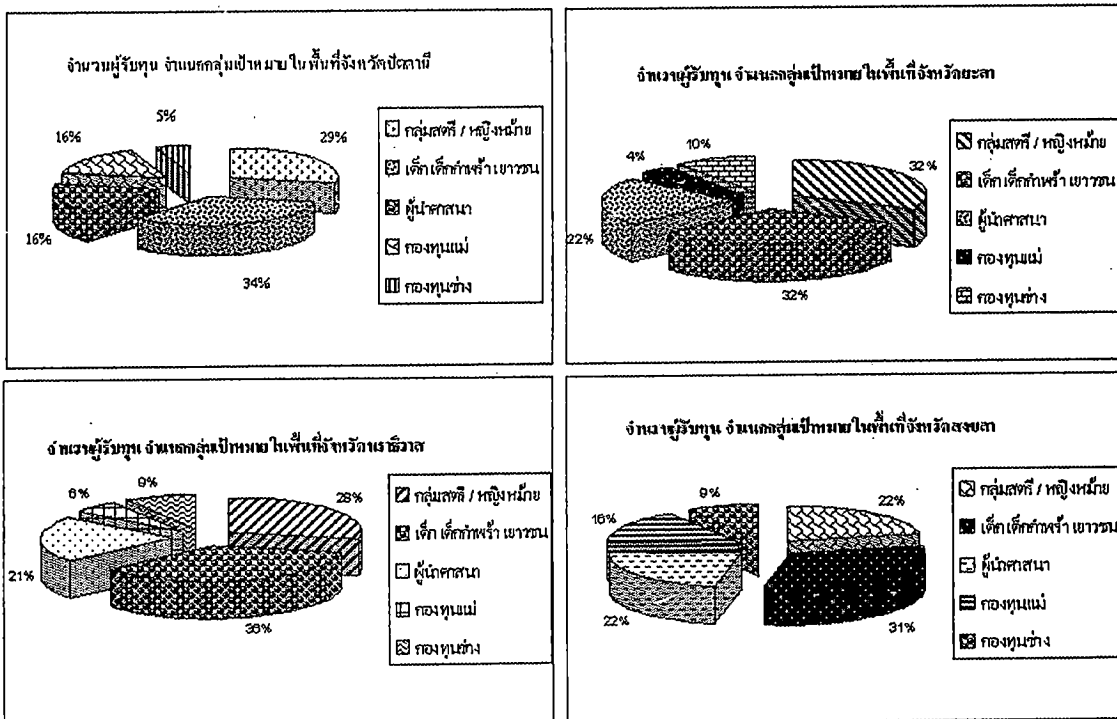
ตารางที่ 3 ผลการดำเนินงานโครงการกิจกรรมทางเลือกดำเนินการระหว่าง
(15 กุมภาพันธ์ 2554 – 16 กุมภาพันธ์ 2555)

1. ผลการดำเนินงาน ด้านปริมาณ

ในการดำเนินงานโครงการทุนสนับสนุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Action Research : AAR)ระยะที่ 1-10 ได้รับข้อเสนอโครงการรวม 2,200โครงการ มีโครงการที่ผ่านการอนุมัติสนับสนุนทุน จำนวน 1,387 โครงการ จำแนกได้ดังนี้

1.1 จำแนกผู้รับทุนตามกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ทุนสนับสนุนกิจกรรมเพื่อเด็กเยาวชนและเด็กกำพร้าจำนวน 460 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 33.17 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด ทุนสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสตรี สตรีหม้ายจำนวน 400 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 28.84 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด ทุนสนับสนุนกิจกรรมเพื่อผู้นำศาสนาจำนวน 269 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 19.39 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด ทุนสนับสนุนกิจกรรมเพื่อกองทุนช่างจำนวน 105 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 7.57 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด และทุนสนับสนุนกิจกรรมกองทุนแม่จำนวน 153 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 11.03 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด

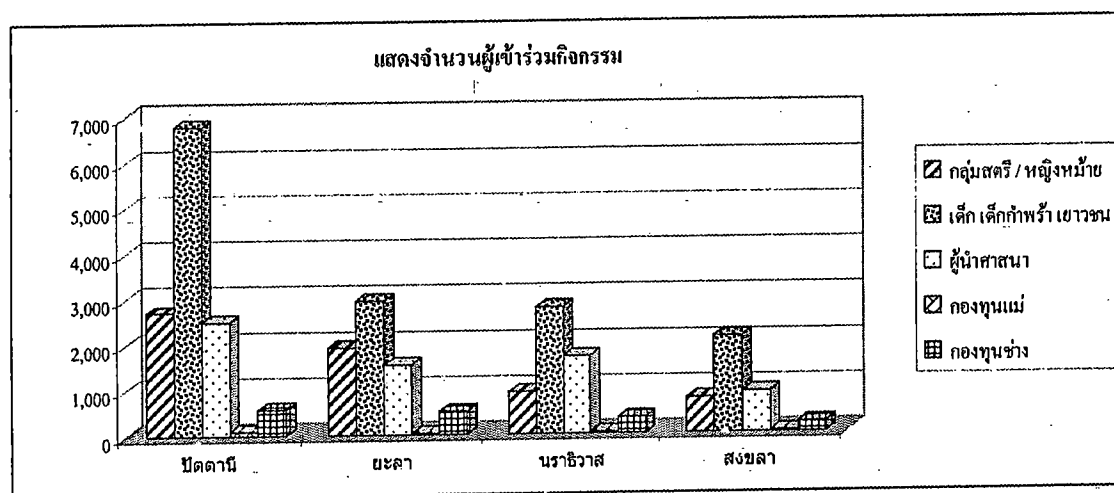
1.2 จำแนกผู้รับทุนตามพื้นที่ ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานีจำนวน 613 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 44.20 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด จังหวัดยะลาจำนวน 339 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 24.44 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด จังหวัดนราธิวาสจำนวน 296 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 21.34 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด สี่อำเภอตอนล่างจังหวัดสงขลาจำนวน 139 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 10.02 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด

แผนภูมิที่ 1 แสดงจำนวนผู้รับทุนจำแนกตามพื้นที่ ตั้งแต่ ระยะที่ 1-10

1.3 จำนวนจำนวนผู้เข้าร่วมตามกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ทนสนับสนุนกิจกรรม เพื่อเด็ก เยาวชนและเด็กกำพร้า 14,603 คน คิดเป็นร้อยละ 49.87 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุน ทั้งหมด ทนสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสตรี สตรีหม้าย 6,308 คน คิดเป็นร้อยละ 21.54 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด ทนสนับสนุนกิจกรรมเพื่อผู้นำศาสนา 6,564 คน คิดเป็นร้อยละ 22.42 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด ทนสนับสนุนกิจกรรมเพื่อกองทุนช่าง 1,654 คน คิดเป็นร้อยละ 5.65 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด และทนสนับสนุนกิจกรรมกองทุนแม่ 153 คน คิดเป็นร้อยละ 0.52 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด

1.4 จำนวนจำนวนผู้เข้าร่วม ตามพื้นที่ ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี 12,660 คน คิดเป็นร้อยละ 43.23 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด จังหวัดยะลา 6,903 คน คิดเป็นร้อยละ 23.57 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด จังหวัดนราธิวาส 5,741 คน คิดเป็นร้อยละ 19.61 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด สี่อำเภอตอนล่างจังหวัดสงขลา 3,978 คน คิดเป็นร้อยละ 13.59 ของโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนทั้งหมด

แผนภูมิที่ 2 แสดงจำนวนเข้าร่วมกิจกรรมจำแนกตามพื้นที่ ตั้งแต่ ระยะที่ 1-10
(กันยายน 2550 – 16 กุมภาพันธ์ 2555)

สรุปผลการดำเนินงานตั้งแต่กันยายน 2550 ดำเนินงานจน ถึงกรกฎาคม 2554 รวม 10 ระยะ รวม 1,387 โครงการ มีผู้เข้าร่วมกิจกรรม 29,282 คน ครอบคลุมใน 407 พื้นที่ 34 อำเภอ สามจังหวัดสี่อำเภอภาคใต้ตอนล่าง ทุนสนับสนุน 6,935,000 บาท

ตารางที่ 4 ภาพรวมผลการดำเนินงาน (กันยายน 2550- 16 กุมภาพันธ์ 2555)

ประเด็น	โครงการที่ผ่านการอนุมัติงบประมาณ ระยะที่ 1-10 (ก.ย.50 – 16 ก.พ. 55)									
	ปัตตานี		ยะลา		นราธิวาส		สงขลา		รวม	
	โครงการ	จำนวนคน	โครงการ	จำนวนคน	โครงการ	จำนวนคน	โครงการ	จำนวนคน	โครงการ	จำนวนคน
กลุ่มสตรี / หญิงหม้าย	177	2,700	108	1,920	84	927	31	761	400	6,308
เด็ก เด็กกำพร้า เยาวชน	202	6,785	109	2,949	106	2,767	43	2,102	460	14,603
ผู้นำศาสนา	100	2,492	75	1516	63	1,676	31	880	269	6,564
กองทุนแม่	101	101	13	13	17	17	22	22	153	153
กองทุนช่าง	33	582	34	505	26	354	12	213	105	1,654
รวม	613	12,660	339	6,903	296	5,741	139	3,978	1,387	29,282

1.5 จำแนกข้อมูลผู้ได้รับการสนับสนุนกองทุนแม่ ได้รับทุนทั้งสิ้น 153 ราย ตั้งแต่ (ตุลาคม 2551 – มีนาคม 2555) ตามรายละเอียดดังนี้

1.5.1 จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ได้รับทุนกองทุนแม่

ข้อมูลส่วนบุคคล		ความถี่	ร้อยละ (N:153)
พื้นที่	ปัตตานี	101	66.01
	ยะลา	13	8.50
	นราธิวาส	17	11.11
	สงขลา	22	14.38
ช่วงระยะ	ระยะที่ 1	9	5.88
	ระยะที่ 2	8	5.23
	ระยะที่ 3	3	1.96
	ระยะที่ 4	22	14.38
	ระยะที่ 5	9	5.88
	ระยะที่ 6	3	1.96
	ระยะที่ 7	29	18.95
	ระยะที่ 8	25	16.34
	ระยะที่ 9	45	29.41
ศาสนา	อิสลาม	143	93.46
	พุทธ	10	6.54
กลุ่มอายุ	น้อย 40 ปี	68	44.44
	40 ปีขึ้นไป	85	55.56
กลุ่มการศึกษา	ต่ำกว่าประถม	87	56.86
	ประถมศึกษาขึ้นไป	66	43.14
สถานภาพสมรส	สมรส	91	59.48
	หม้าย	62	40.52
รายได้	น้อยกว่า 3,000 บาท	53	34.64
	3,000 บาทขึ้นไป	100	65.36

ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ได้รับทุนกองทุนแม่

ตามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ได้รับทุนกองทุนแม่ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 66.01 ในช่วงระยะที่ 9 จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 29.41 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 93.46 ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 40 ปีขึ้นไป จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 55.56 ในระดับการศึกษา ต่ำกว่าประถมศึกษา จำนวน 87 ราย และสูงกว่าระดับประถมศึกษา 66 คน คิดเป็นร้อยละ 43.14 ส่วนใหญ่สมรสแล้ว แต่ยากไร้ จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 59.48 และส่วนใหญ่มียารายได้ 3,000 บาท ขึ้นไป จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 65.36

ข้อมูลการดำเนินงาน	ความถี่	ร้อยละ (N:153)
ประเภทกิจการ		
ค้าขาย	46	30.07
อาหาร	65	42.48
อื่นๆ (หัตถกรรม,เกษตร)	42	27.45
รายได้จากกองทุนแม่		
ไม่ใช่	22	14.38
ใช่	131	85.62
ทักษะต้นทุนเดิม (ความรู้และอุปกรณ์)		
ไม่มี	4	2.61
มี	149	97.39
พี่เลี้ยง		
ไม่มี	24	15.69
มี	129	84.31
เพื่อนร่วมรับทุน		
ไม่มี	39	25.49
มี	114	74.51

ตารางที่ 6 แสดงข้อมูลการดำเนินงานของผู้ได้รับทุนกองทุนแม่

ส่วนใหญ่ผู้รับทุนนำไปประกอบอาชีพเกี่ยวกับการประกอบอาหาร จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 42.48 ลงลงมาประกอบอาชีพเกี่ยวกับค้าขาย จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 30.07 และประกอบอาชีพด้านอื่นๆ (จักสาน ตัดเย็บเสื้อผ้า เสริมสวย) จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 27.45 ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่มีประสบการณ์การประกอบอาชีพมาก่อน จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 97.39 ผู้รับทุนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่ทำอยู่มาก่อนแล้วทำให้มีรายได้จากอาชีพที่ขอทุน จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 85.62 ส่วนใหญ่ผู้รับทุนมีพี่เลี้ยงช่วยดูแลให้คำปรึกษา จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 84.31 และส่วนใหญ่มีเพื่อนในการดูแลกิจการซึ่งกันและกัน จำนวน 114 ราย คิดเป็นร้อยละ 74.51 ตามลำดับ

1.5.2 ผลดำเนินการจําแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ได้รับทุนกองทุนแม่

กลุ่มที่ยังดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จำนวน 136 คน คิดเป็นร้อยละ 88.88 และกลุ่มที่หยุดกิจการ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 11.12 รายละเอียดตามตารางดังนี้

		ดำเนินการ	(ร้อยละ)	หยุดกิจการ	(ร้อยละ)
พื้นที่	ปัตตานี	91	90.10	10	9.90
	ยะลา	9	69.23	4	30.77
	นราธิวาส	15	88.24	2	11.76
	สงขลา	21	95.45	1	4.55
ช่วงระยะ					
	ระยะที่ 1	3	33.33	6	66.67
	ระยะที่ 2	6	75.00	2	25.00
	ระยะที่ 3	3	0.00	-	0.00
	ระยะที่ 4	18	81.82	4	18.18
	ระยะที่ 5	9	0.00	-	0.00
	ระยะที่ 6	3	0.00	-	0.00
	ระยะที่ 7	24	82.76	5	17.24
	ระยะที่ 8	25	0.00	-	0.00
	ระยะที่ 9	45	0.00	-	0.00

		ดำเนินกิจการ	(ร้อยละ)	หยุดกิจการ	(ร้อยละ)
ศาสนา	อิสลาม	129	90.21	14	9.79
	พุทธ	7	70.00	3	30.00
กลุ่มอายุ	น้อยกว่า 40 ปี	56	82.35	12	17.65
	40 ปีขึ้นไป	80	94.12	5	5.88
กลุ่มการศึกษา					
	ต่ำกว่าประถม	77	88.51	10	11.49
	ประถมศึกษาขึ้นไป	59	89.39	7	10.61
สถานภาพสมรส					
	สมรส	84	92.31	7	7.69
	หม้าย	52	83.87	10	16.13
รายได้	น้อยกว่า 3,000 บาท	8	36.36	14	63.64
	3,000 บาทขึ้นไป	128	97.71	3	2.29

ตารางที่ 7 แสดงผลดำเนินการจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ได้รับทุนกองทุนแม่

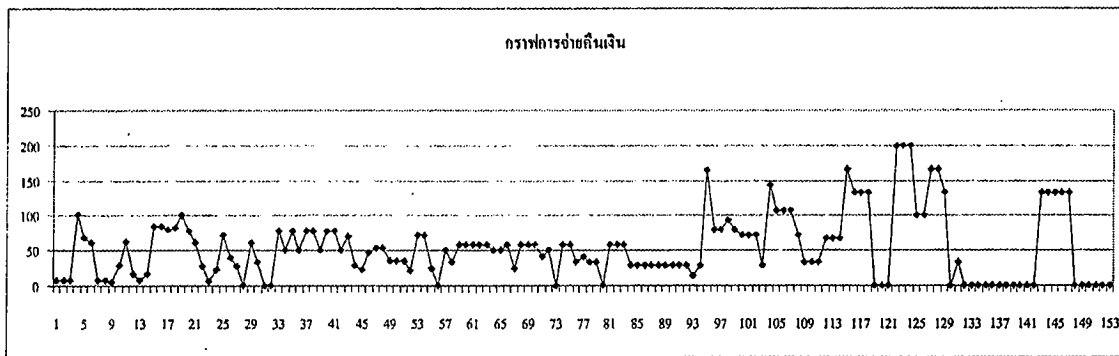
ผลการดำเนินการของผู้ได้รับทุนกองทุนแม่ เมื่อจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ในกลุ่มที่หยุดกิจการของผู้ที่ได้รับทุนทั้งสิ้นจำนวน 17 ราย เมื่อจำแนกตามพื้นที่ของผู้ที่ได้รับทุน ส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดยะลา คิดเป็นร้อยละ 30.77 ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่รับทุนในระยะที่ 1 เนื่องจากระยะที่ 1 เป็นระยะที่เริ่มแรกในการสนับสนุนทุน ซึ่งกระบวนการยังไม่ชัดเจน อยู่ในช่วงที่ต้องฝึก ลองถูกในกระบวนการสนับสนุนทุนเพื่อให้สตรีหม้าย สตรียากไร้ ประกอบอาชีพ และกลุ่มที่หยุดกิจการเป็นกลุ่มนับถือศาสนาอิสลาม ในกลุ่มอายุน้อยกว่า 40 ปี กลุ่มการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา มีสถานภาพเป็นหม้าย และมีรายได้น้อยกว่า 3,000 บาท ตามลำดับ

1.5.2 ผลดำเนินการของผู้ได้รับทุนกองทุนแม่

	ดำเนินการ	(ร้อยละ)	หยุดกิจการ	(ร้อยละ)
ประเภทกิจการ				
ค้าขาย	42	30.88	4	23.53
อาหาร	56	41.18	9	52.94
อื่นๆ (หัตถกรรม,เกษตรฯ)	38	27.94	4	23.53
ทักษะต้นทุนเดิม (ความรู้และอุปกรณ์)				
ไม่มี	1	0.7	3	17.6
มี	135	99.3	14	82.4
พี่เลี้ยง				
ไม่มี	10	7.4	14	82.4
มี	126	92.6	3	17.6
เพื่อนร่วมรับทุน				
ไม่มี	27	19.9	12	70.6
มี	109	80.1	5	29.4

ตารางที่ 8 แสดงผลดำเนินการของผู้ได้รับทุนกองทุนแม่

ผลการดำเนินการของผู้รับทุนกองทุนแม่ ในกลุ่มที่หยุดกิจการส่วนใหญ่ขอทุนเพื่อประกอบอาชีพเกี่ยวกับอาหาร จำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 52.94 จากจำนวนที่ได้รับทุนทั้งสิ้นและส่วนใหญ่เป็นที่มีต้นทุนเดิม คิดเป็นร้อยละ 82.4 และเป็นกลุ่มที่ไม่มีพี่เลี้ยงและเพื่อน ที่ช่วยดูแลให้กำลังใจ ช่วยเหลือในการดำเนินการของผู้ที่ได้รับทุน

แผนภูมิที่ 3 แสดงอัตราการจ่ายเงินกองทุนแม่ (ตุลาคม 2551 – มีนาคม 2555)

การสนับสนุนทุน “กองทุนแม่” ได้ริเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2551 – มีนาคม 2555 หมุนเวียนเป็นรอบต่อเนื่อง รวม 9 ระยะกองทุนแม่ ได้สนับสนุนทั้งสิ้น 153 คน คิดเป็นเงิน 765,000 บาท ในพื้นที่สามจังหวัด และสี่อำเภอภาคใต้ตอนล่าง จ่ายคืนทุนโดยเฉลี่ยร้อยละ 53 ของจำนวนผู้รับทุนทั้งสิ้น

2. ผลการดำเนินงานเชิงคุณภาพ

2.1 ประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์

2.1.1 ความเป็นเจ้าของ การมีส่วนร่วมของชุมชน

การเริ่มต้นร่วมกันคิด ร่วมปรึกษาหารือ การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และร่วมกันสรุปในขั้นตอนกิจกรรมทุกขั้นตอน ทำให้ชุมชนเกิดความสำนึกโดย การเป็นเจ้าของกิจกรรมอย่างแท้จริง การให้โอกาสชุมชนในการคิดปฏิบัติร่วมกันทำให้ชุมชนเกิดความมั่นใจ ชุมชนเกิดภาวะผู้นำทางสังคม เกิดอาสาสมัครอุทิศตน เพื่อทำงานในชุมชน จากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ทำให้พื้นที่มีผลกระทบทางด้าน ความสัมพันธ์เคยแน่นแฟ้น เข้าใจซึ่งกันและกัน ความเป็นสังคมตัวใครตัวมัน ไม่ไว้ว่างใจกัน มีแต่ ความระแวงซึ่งกันและกัน เมื่อโครงการ AAR เข้าในชุมชน ชุมชนเกิดการรวมตัวกัน ร่วมคิด ร่วม ทำ ระยะที่ 1 ความสัมพันธ์ยังระแวงกันอยู่ เมื่อปฏิบัติกิจกรรมหลายๆครั้งทำให้ความระแวงหายไป ความสัมพันธ์ที่ขาดหายไป กลับมาเหมือนเดิม มีรอยยิ้ม มีการให้อภัยซึ่งกันและกัน โครงการ AAR เป็นโครงการที่ให้โอกาสชุมชนคิดเอง ซึ่งจะแตกต่างจากโครงการอื่นที่คิดอย่างเบ็ดเสร็จจาก หน่วยงาน เมื่อโครงการลงในพื้นที่ ชุมชนปฏิบัติอย่างเดี่ยว โดยไม่มีส่วนร่วมในการคิด ทำให้ความ เป็นเจ้าของไม่มี

ความแตกต่างระหว่าง โครงการAAR กับ โครงการอื่น

โครงการ AAR	โครงการอื่น
1. ชุมชนคิดเอง 2. ชุมชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน 3. ชุมชนเป็นเจ้าของ 4. วัตถุดิบ วัสดุ ชุมชนจัดซื้อเอง ทำให้การจัดกิจกรรมไม่สะดุด 5. ชาวบ้านมีความสุข เช่น โครงการเสวนาธรรม โครงการทำขนมฯ ซึ่งเป็นโครงการที่ชาวบ้านคิดเอง ทำให้การดำเนินงานอย่างราบรื่น	1. หน่วยงานรัฐคิดให้ 2. ชุมชนไม่มีส่วนร่วม 3. หน่วยงานรัฐเป็นเจ้าของโครงการจัดซื้อ จัดหาวัสดุ วัตถุดิบ โดยหน่วยงานรัฐ ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติกิจกรรม 4. เกิดทุกข์ เมื่อปฏิบัติกิจกรรมไม่ได้มีวัตถุดิบ 5. ที่ประกอบกิจกรรมไม่ได้ เช่น ชาวบ้านจะเอาแปรงยี่ห้อหนึ่ง หน่วยงานรัฐมาให้ยี่ห้ออื่นทำให้ขนมไม่ฟู ไม่ได้มาตรฐาน ทำให้กิจกรรมปฏิบัติอย่างมีอุปสรรค

2.1.2 การสร้างความเชื่อถือ ความไว้วางใจกันของคนในชุมชน

จากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนใต้ ความสัมพันธ์ความไว้วางใจขาดหายไป มีแต่ความระแวงซึ่งกันและกัน โครงการ AAR เข้าดำเนินโครงการในพื้นที่ เช่น พื้นที่ ม. 2 บ้านกาจะลากี อ.บันนังสตา จ.ยะลา ซึ่งเป็นพื้นที่สีแดง เมื่อปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้โครงการละठीือศีลอดร่วมกัน 10 วันสุดท้ายในเดือนรอมฎอน จากความไม่เชื่อใจกัน รอยยิ้มที่ขาดหายไป เมื่อโครงการเกิดขึ้นในชุมชนสามารถที่จะเป็นเครื่องมือเยียวยาคนในพื้นที่ในการร่วมมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน เกิดรอยยิ้ม มีความสนิทสนมกัน ซึ่งเห็นอกเห็นใจกัน ชุมชนมีความสุข ความดีใจหายไปในชุมชนเกิดความไว้วางใจกัน ทั้งในโครงการที่โปร่งใส ชุมชนมีการบอกกล่าวถึงที่มาของโครงการ การใช้จ่ายงบประมาณ ทำให้ชุมชนรู้สึกดีต่อโครงการ ความไว้วางใจกันในเรื่องสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ระแวงซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะความเป็นเครือญาติทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

2.1.3 ผลจากการทำกิจกรรม นำไปสู่การแก้ไขปัญหากลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเด็ก เด็กกำพร้า และเยาวชน

ผลจากการทำกิจกรรมในกลุ่มเป้าหมายเด็ก เด็กกำพร้า และเยาวชน ส่วนใหญ่จะเป็นโครงการด้านการเยียวยาชาวเสด็จ ด้านอาชีพเป็นหลัก โครงการที่เกี่ยวกับการเยียวยาชาวเสด็จ ในกลุ่มเด็ก เด็กกำพร้า และเยาวชน โดยนำหลักการด้านศาสนาอบรมสั่งสอนให้รู้ถึงบาปบุญคุณโทษของชาวเสด็จ และการทุ่มเทของผู้ทำกิจกรรมและชุมชน ในการร่วมตั้งกันเพื่อแก้ปัญหาชาวเสด็จ กรณี ม. 4 ต. โพนพิสัย อ. ตากใบ จ. นราธิวาส เป็นกรณีตัวอย่างที่นำหลักการศาสนามาจัดเทศกาลใจวัยรุ่นเพื่อลดการติดยาเสพติดและเลิกยาเสพติดในที่สุด ซึ่งความภาคภูมิใจให้กับผู้ประกอบการและสร้างความเชื่อถือนับผู้นำชุมชน เห็นความสำคัญในการร่วมกันคิดแก้ปัญหาชาวเสด็จ โดยนำหลักการศาสนาเป็นยานานดีในการแก้ปัญหาชาวเสด็จให้หมดไปจากชุมชน สำหรับโครงการด้านอาชีพ เป็นโครงการที่สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับเยาวชน ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สร้างความภาคภูมิใจให้กับกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มสตรี สตรีหม้าย

โครงการ AAR ส่งเสริมด้านอาชีพ ด้านความรู้ในเรื่องศาสนาในกลุ่มสตรีสตรีหม้าย ทำให้กำลังใจในการดำเนินชีวิตของกลุ่มสตรีสตรีหม้ายเกิดคุณค่าโดยเฉพาะกลุ่มสตรีหม้ายผู้สูญเสียสามีจากเหตุการณ์ความไม่สงบ การเยียวยาด้านศาสนา การส่งเสริมอาชีพทำให้เกิดรายได้ ข้อดีที่ขาดให้ไปกลับคืนสภาพเข้าใจและคืนความสุขสู่ครอบครัวอีกครั้ง

ผู้นำศาสนา

โครงการ AAR สนับสนุนโครงการการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้นำศาสนา โครงการบทบาทพัฒนาให้ผู้นำศาสนามีศักยภาพในด้านความรู้และปฏิบัติตามหลักศาสนาได้ดียิ่งขึ้น เช่น โครงการอาบน้ำยานะชะห์ (อาบน้ำศพ) โดยผู้นำศาสนาเรียนรู้เพื่อนำไปปฏิบัติในชุมชนโดยไม่ต้องจ้างผู้อาบน้ำศพจากพื้นที่อื่น นอกจากผู้นำศาสนาได้ความรู้และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องแล้วผลทางอ้อมผู้นำศาสนาเกิดความใกล้ชิดสนิทสนมกับเยาวชนและช่วยเหลือเยาวชนให้อยู่ในครอบครัวและปฏิบัติกิจเป็นเยี่ยงอย่างให้กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรีและชุมชน ทำให้เกิดความนับถือและไว้วางใจกันและสามารถเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน

2.2 ประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรม

ระดับบุคคล

การดำเนินกิจกรรมในชุมชนภายใต้โครงการ AAR ส่งผลดีในระดับบุคคล เช่น เด็กเยาวชนหันมาทำกิจกรรมร่วมกัน เห็นความสำคัญของตนเอง เกิดภาวะผู้นำในชุมชนเกิดความอาสาสมัคร มีการเอื้อยวียาจิตใจในกลุ่มสตรีสตรีหม้าย เห็นคุณค่าของตนเองมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ชุมชนเกิดความสามัคคีกัน ทุกปัญหาต้องร่วมกันแก้ปัญหา โดยยึดผู้นำศาสนาเป็นศูนย์กลางในการร่วมกันแก้ปัญหาไม่ว่าจะเป็นปัญหาสุขภาพเสพติด ปัญหาการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีสตรีหม้ายและความไม่รู้ด้านศาสนาทุกฝ่ายล้วนเล็งเห็นความสำคัญของทุกฝ่าย ลดความระแวงสร้างความไว้วางใจกัน เมื่อสร้างความเครือญาติให้เกิดขึ้นอีกครั้งที่ขาดหายไปความสัมพันธ์ที่หายไปก็จะกลับคืนมาเหมือนเดิมซึ่งจะนำมาซึ่งชุมชนเข้มแข็งและมีความสุข

ระดับครอบครัว

การดำเนินกิจกรรม AAR ในหลายระยะที่ผ่านมา ด้านอาชีพสามารถเป็นรายได้ให้กับครอบครัว เยาวชนเลิกติดยาเสพติด พ่อแม่เกิดความภาคภูมิใจในตัวบุตรหลาน เมื่อลูกหลานดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขก็จะส่งผลให้ครอบครัวมีความสุข

ระดับชุมชน

โครงการ AAR ที่เกิดจากร่วมคิด ร่วมทำในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความสามัคคีกันเข้าใจซึ่งกันและกัน ลดความระแวงซึ่งกันและกัน ความโปร่งใสจากการชี้แจงคือเรื่องงบประมาณและค่าใช้จ่ายทำให้ชุมชนเกิดความเป็นเจ้าของโครงการอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะระดับชุมชน

กิจกรรมในระยะ 1 ปีข้างหน้า ถ้าเป็นกิจกรรมด้านศาสนาด้านศาสนาเช่นอาบน้ำญาณะชะห์(อาบน้ำศพ)ควรจะมีชุดความรู้จากหลายๆพื้นที่เป็นคู่มือประกอบในการปฏิบัติกิจกรรม กิจกรรมที่เกี่ยวกับการอบรมควรที่จะมีการจัดอบรมและมีองค์ความรู้ในการอบรมแต่ละประเด็นและคณะกรรมการที่จะลงพื้นที่เยี่ยมเยียน โครงการควรที่จะมีภูมิรู้เกี่ยวกับกิจกรรมและเป็นพี่เลี้ยงให้ข้อเสนอแนะให้กับชุมชนได้และโครงการในระยะต่อไปควรที่จะเน้นกลุ่มเป้าหมายเด็กกำพร้าให้มากขึ้นเพราะกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้ยังไม่มีหน่วยงานเข้าไปดูแลอย่างจริงจัง

3. ผลการประเมินผลทุนสนับสนุนการวิจัยกิจกรรมทางเลือก

การประเมินผลโครงการ ได้ขอความร่วมมือจากมูลนิธิเพื่อการเยียวยาและสร้างความสมานฉันท์ชายแดนใต้ (มยส.) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ทำการประเมินผล โครงการทุนสนับสนุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจระดับความสำเร็จ โดยศึกษาจาก ผลผลิต(outputs) ผลลัพธ์ (outcomes) และผลกระทบ (impacts) ของโครงการ ของพื้นที่ และของ กิจกรรมที่ดำเนินการตามโครงการในแต่ละชุมชน รวมทั้งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของแต่ละชุมชน วิวัดปัจจัยพื้นฐานของแต่ละชุมชนก่อนและหลังดำเนินการ

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 51 หมู่บ้าน จำนวน 96 โครงการ วิธีการรวบรวมข้อมูล มี 2 ประเภท คือ

3.1.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา จำนวน 51 หมู่บ้าน ดังนี้

1. ระดับกลุ่ม จำนวน 20 คน/โครงการ
 - ผู้เสนอและผู้ร่วมโครงการขอรับทุนสนับสนุนกิจกรรมทางเลือก 10 คน/โครงการ ประกอบด้วย ผู้หัวหน้าโครงการ 1 คน ตัวแทนกลุ่มที่รับมอบหมายให้ เป็นผู้ที่มิใช่สายเซ็นเบิกเงินธนาคารอีก 2 คน และผู้ร่วมประชุมหารือการและจัดทำโครงการ มีรายชื่อในรายงานประชุมประกอบการเสนอโครงการอีก 7 คน
 - กลุ่มเป้าหมายของโครงการ 10 คน/โครงการ หญิงหม้าย สตรี/สตรียากไร้ เด็กกำพร้า/เด็ก/เด็กยากไร้/เยาวชน (ที่มีอายุตั้งแต่ 12 ปีขึ้นไป) ของทุกโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนตามโครงการตั้งแต่ระยะที่ 1-7 (กันยายน 2550 - กุมภาพันธ์ 2553) จำนวน 10 คน/โครงการ

3.1.2 ระดับหมู่บ้าน 20 คน/ชุมชน ประกอบด้วย
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 3 คน ถ้าไม่พบ ใช้สารวัตรกำนัน แทน กำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แทนผู้ใหญ่บ้าน

- ผู้นำศาสนา 3 คน คือ อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ถ้าไม่พบใช้ กก.มัสยิดแทน
- เจ้าอาวาส 1 รูป และพระ 2 รูป
- ผู้อาวุโสในชุมชน 4 คน คือ บุคคลที่ชาวบ้านให้การยอมรับ เป็นบุคคลที่ชุมชนจะไปขอคำแนะนำ ขอคำปรึกษาเวลาจะดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นบุคคลที่มีความรอบรู้ทั้งทางด้านศาสนาและความรู้สามัญ และเป็นผู้มีความเสียสละ
- ชาวบ้านทั่วไปในหมู่บ้าน 10 คน/โครงการ

3.1.3 ข้อมูลเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เป็นรายโครงการ ประกอบด้วย หัวหน้าโครงการ สมาชิก กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำศาสนา โครงการละ 5 คน และสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์กรณีหัวหน้าโครงการไม่สะดวกในการเดินทาง

3.2 เครื่องมือการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือการรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถามจำนวน 4 ชุด ดังนี้

3.2.1 แบบประเมินผลทุนสนับสนุนการวิจัยกิจกรรมทางเลือก ระดับกลุ่ม เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินโครงการ การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน ปัญหาและความภาคภูมิใจของชุมชน แบบประเมินระดับกลุ่มนี้สำหรับการสอบถาม ผู้ดำเนินโครงการ ผู้นำศาสนา สตรีหม้าย สตรี เด็ก เด็กกำพร้า และเยาวชน ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

- แบบแสดงความยินยอม
- ที่ตั้งหมู่บ้าน
- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (10 ข้อ)
- ส่วนที่ 2 โครงการ “เฮาะกิดอ”
 - ส่วนที่ 2.1 การดำเนินโครงการ “เฮาะกิดอ” (14 ข้อ)
 - ส่วนที่ 2.2 การให้ความรู้ก่อนดำเนินโครงการ “เฮาะกิดอ” (3 ข้อ)
 - ส่วนที่ 2.3 ความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับโครงการในชุมชน (10 ข้อ)
- ส่วนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2550 - 2553) (46 ข้อ)
- ส่วนที่ 4 ในรอบ 10 ปี (พ.ศ. 2543 - 2553) ที่ผ่านมาชุมชนนี้มีความภาคภูมิใจที่สำคัญคืออะไร ชุมชนของท่านประสบปัญหาใดบ้าง

3.2.2 แบบประเมินผลทุนสนับสนุนการวิจัยกิจกรรมทางเลือก ระดับหมู่บ้าน เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อโครงการกิจกรรมทางเลือก การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้าน ปัญหาและความภาคภูมิใจของชุมชน แบบประเมินระดับกลุ่มนี้สำหรับการสอบถาม ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต.) และประชาชนทั่วไป ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

- แบบแสดงความยินยอม
- ที่ตั้งหมู่บ้าน
- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (10 ข้อ)
- ส่วนที่ 2 โครงการ เฮาะกิดอ และความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับโครงการในชุมชน (13 ข้อ)
- ส่วนที่ 3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2550 - 2553) (46 ข้อ)
- ส่วนที่ 4 ในรอบ 10 ปี (พ.ศ. 2543 - 2553) ที่ผ่านมาชุมชนนี้มีความภาคภูมิใจที่สำคัญคืออะไร ชุมชนของท่านประสบปัญหาใดบ้าง

3.2.3 แบบบันทึกข้อมูลชุมชน รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนด้วยการสอบถามชาวบ้านทุกระดับ และการสังเกต ซึ่งครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- แบบแสดงความยินยอม
- ที่ตั้งหมู่บ้าน
- ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน (6 ข้อ)
- ส่วนที่ 2 ในรอบ 10 ปี (พ.ศ. 2543 - 2553) ที่ผ่านมาชุมชนนี้มีความภาคภูมิใจที่สำคัญคืออะไร ชุมชนของท่านประสบปัญหาใดบ้าง

3.2.4 แบบสัมภาษณ์หัวหน้าโครงการ รวบรวมข้อมูลหัวหน้าโครงการและข้อมูลการดำเนินงานโครงการ

3.3 การจัดการข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

จากการสุ่มตัวอย่างมีกิจกรรม AAR ทั้งสิ้น 107 โครงการ 51 หมู่บ้าน ลงพื้นที่พบเอกสารโครงการและหัวหน้าโครงการ 88 โครงการ (ร้อยละ 82.2) ใน 49 หมู่บ้าน (ร้อยละ 96.1)

โครงการที่สูญหาย 19 โครงการ เนื่องจาก

- 3 โครงการที่ไม่ได้ดำเนินการ (หัวหน้าโครงการเสียชีวิต และของบประมาณซ้อนกับโครงการพนม)

- 8 โครงการ เอกสารโครงการและรายงานไม่สมบูรณ์

- 8 โครงการ ไม่มีชื่อหัวหน้าโครงการตามเอกสารโครงการ

กิจกรรม จำนวน 9 โครงการมีหัวหน้าโครงการเข้าและกระจุกในพื้นที่ 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 3 ต.ปะแต อ.ยะหา จ.ยะลา และ หมู่ที่ 4 ต.โฆมิต อ.ตากใบ จ.นราธิวาส และข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 2,387 ชุด จำแนกเป็น ระดับหมู่บ้าน 1,012 ชุด (42.4%) และ แบบกลุ่ม 2,375 ชุด (57.6%) หัวหน้าโครงการสามารถร่วมการสนทนากลุ่ม จำนวน 45 คน (ร้อยละ 51.1) และสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ จำนวน 43 คน (ร้อยละ 48.9) การสัมภาษณ์ทั้งสองวิธีมีอัตราความสำเร็จแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ การสนทนากลุ่มมีอัตราความสำเร็จสูงเป็น 5 เท่าของการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ (ช่วงความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ระหว่าง 1.9 และ 14.1) ข้อมูลทั้งหมดถูกนำมาจัดในลักษณะโครงการจำนวนทั้งสิ้น 88 โครงการ คำถามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2550 - 2553) จำนวน 46 ข้อ นำไปจัดกลุ่มโดยวิธีวิเคราะห์ตัวประกอบ (factor analysis) และหาปัจจัยความสำเร็จด้วย multivariate logistic regression

3.4 ผลการศึกษา

การศึกษานี้นิยามความสำเร็จที่เกิดจากการจัดกิจกรรม AAR โดยการติดตามดูว่าเกิดอะไรขึ้นหลังจากจบโครงการ ซึ่งผลลัพธ์ในเบื้องต้น (immediate outcome) คือ การจัดกิจกรรมเป็นไปตามข้อตกลงของกิจกรรมหรือเปล่า และผลลัพธ์ตั้งแต่ 6 เดือนเป็นต้นไป (subsequent outcome) แบ่งเป็น 4 หัวข้อ คือ

1. กิจกรรมนั้นจบแล้ว ทุกอย่างกลับไปเหมือนเดิม
2. กิจกรรมนั้นจบ แต่ระดับเพิ่มขึ้นแล้วคงที่ หรือเพิ่มแล้วลด
3. กิจกรรมนั้นขยายไปเรื่อย แต่ยังจำกัด (limit) อยู่ในพื้นที่
4. กิจกรรมนั้นขยายไปจนรวม (involve) พื้นที่อื่น

ซึ่ง “กิจกรรมนั้นจบ” หมายถึง กิจกรรมจบแล้ว และหัวหน้าโครงการและสมาชิกหยุดการทำกิจกรรม

3.5 ผลลัพธ์ในเบื้องต้น (Immediate outcome)

กิจกรรม AAR 88 โครงการ จัดกิจกรรมเป็นไปตามข้อตกลงของกิจกรรมทุกกิจกรรมเสร็จในระยะเวลาที่กำหนด (ร้อยละ 100.0) สำหรับการให้ความรู้ก่อนทำกิจกรรมนั้น กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา จะให้ความรู้หลักศาสนาและการปฏิบัติในชีวิตประจำวันโดยวิทยากรจากต่างหมู่บ้าน กิจกรรมอาชีพ เสริมจะให้ความรู้ในอาชีพนั้น ๆ โดยหัวหน้าโครงการหรือสมาชิก หรือวิทยากรหน่วยงานภาครัฐและเอกชน สำหรับกิจกรรมการปลูกผักหรือเลี้ยงสัตว์ จำนวน 14 โครงการ (ร้อยละ 15.9) นั้น การให้ความรู้ก่อนทำกิจกรรมยังไม่ชัดเจน

3.6 ผลลัพธ์ตั้งแต่ 6 เดือนเป็นต้นไป (Subsequent outcome)

กิจกรรม AAR 88 โครงการ กิจกรรมนั้นจบแล้ว ทุกอย่างกลับไปเหมือนเดิม จำนวน 28 โครงการ (ร้อยละ 31.8) กิจกรรมหรือสมาชิกยังดำเนินการต่อ จำนวน 60 โครงการ (ร้อยละ 68.2) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ความสำเร็จกิจกรรม AAR 88 โครงการ

ระดับความสำเร็จ	จำนวน	ร้อยละ
กิจกรรมนั้นจบแล้ว ทุกอย่างกลับไปเหมือนเดิม	28	31.8
กิจกรรมนั้นจบ แต่ระดับเพิ่มขึ้นแล้วคงที่ หรือเพิ่มแล้วลด	31	35.2
กิจกรรมนั้นขยายไปเรื่อย แต่ยังจำกัด (limit) อยู่ในพื้นที่	25	28.4
กิจกรรมนั้นขยายไปจนรวม (involve) พื้นที่อื่น	4	4.6
รวม	88	100.0

3.7 ตัวแปรหรือปัจจัย (variables or parameters involved) ในแหล่งที่จัดกิจกรรม (intervened)

ตัวแปรหรือปัจจัยที่ศึกษามี 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ข้อมูลหัวหน้าโครงการ คือ เพศ ศาสนา อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในชุมชน และประสบการณ์การทำงาน
2. ข้อมูลกิจกรรม AAR คือ ระยะเวลาการทำงานโครงการ ประเภทกิจกรรม กิจกรรมที่เคยทำ/มีในชุมชน กิจกรรมที่มีรายได้เกิดขึ้นหรือไม่ ปีที่รับทุน
3. ข้อมูลหมู่บ้าน คือ จังหวัด สี่หมู่บ้าน ขนาดหมู่บ้าน อาชีพหลัก บทบาทของผู้นำศาสนา อบต. กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน และชุมชน และปราชญ์
4. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนเมื่อ 3 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2550 - 2553) จำนวน 46 ข้อ เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบแล้ว จำแนกได้ 12 ปัจจัย ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ชุมชนเกิดกระบวนการปรึกษาหารือ ประกอบด้วยคำถาม 7 ข้อ

- เกิดกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน
- มีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน
- มีการประชุมเป็นประจำ
- ร่วมปรึกษาหารือเรื่องส่วนรวม
- ขอมรับฟังความคิดเห็น
- มีการจัดกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- มีกิจกรรมนำไปสู่การลดความตึงเครียดในชุมชน

ปัจจัยที่ 2 เกิดการช่วยเหลือ ความสามัคคี ความภูมิใจ และการให้อภัย ประกอบด้วยคำถาม 7 ข้อ

- เกิดความสามัคคีตามแนวทางที่ถูกต้อง

- ให้การช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับผลกระทบฯ
- เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั่วไป
- เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเฉพาะกลุ่ม
- ร่วมประกอบศาสนกิจที่มีสัทธิเพิ่มมากขึ้น
- คนในชุมชนมีการให้อภัย
- เกิดความภูมิใจในชุมชนของตนเอง

ปัจจัยที่ 3 การแลกเปลี่ยนความรู้ และพัฒนาศักยภาพระดับบุคคล ประกอบด้วยคำถาม 3 ข้อ

- มีการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านต่างๆ ให้คนนอกชุมชน
- ผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ฯเปลี่ยนบทบาทเป็นคนทำกิจการ
- สมาชิกในโครงการเปลี่ยนบทบาทเป็นหัวหน้าโครงการ

ปัจจัยที่ 4 ความสำคัญของการศึกษา ประกอบด้วยคำถาม 2 ข้อ

- เห็นความสำคัญของการศึกษาด้านศาสนา
- เห็นความสำคัญของการศึกษาด้านสามัญ

ปัจจัยที่ 5 องค์การพัฒนาเอกชน/มูลนิธิ อบต. และหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลชุมชน ประกอบด้วยคำถาม 3 ข้อ

- มีองค์กรพัฒนาเอกชน/มูลนิธิเข้ามาดูแลมากขึ้น
- มี อบต. เข้ามาดูแลมากขึ้น
- มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลมากขึ้น

ปัจจัยที่ 6 จิตสำนึก จิตอาสา ประกอบด้วยคำถาม 2 ข้อ

- มีจิตสำนึก จิตอาสา
- มีจิตสำนึกเพื่อการพึ่งตนเอง

ปัจจัยที่ 7 มีการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านต่างๆ ให้คนในชุมชน

ปัจจัยที่ 8 มีการเชื่อมโยงคนหลายกลุ่ม

ปัจจัยที่ 9 ไม่มีความขัดแย้งในชุมชน

ปัจจัยที่ 10 กลุ่มผู้นำศาสนา ประกอบด้วยคำถาม 8 ข้อ

- ให้ความสำคัญต่อกลุ่มผู้นำศาสนา
- ให้การยอมรับต่อกลุ่มผู้นำศาสนา
- มีการรวมกลุ่มของผู้นำศาสนา
- สนับสนุนการทำกิจกรรมของกลุ่มผู้นำศาสนา

- มีความเชื่อมั่นในผู้นำศาสนา
- มีผู้นำศาสนาที่วางตัวเป็นกลาง
- ผู้นำศาสนามีบทบาทในการร่วมแก้ปัญหาชุมชน
- ผู้นำศาสนามีการสนับสนุนให้เกิดความสามัคคี

ปัจจัยที่ 11 กลุ่มเด็กกำพร้า/เด็กยากไร้ ประกอบด้วยคำถาม 5 ข้อ

- ให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กกำพร้า/เด็กยากไร้
- ให้การยอมรับกับกลุ่มเด็กกำพร้า/เด็กยากไร้
- มีการรวมกลุ่มเด็กกำพร้า/เด็กยากไร้
- สนับสนุนกิจกรรมกลุ่มเด็กกำพร้า/เด็กยากไร้
- มีคนที่ไม่ใช่ญาติมาช่วยกันดูแลเด็กกำพร้า/เด็กยากไร้

ปัจจัยที่ 12 กลุ่มเด็กกำพร้า/เด็กยากไร้ ประกอบด้วยคำถาม 5 ข้อ

- ให้ความสำคัญกับกลุ่มสตรีหม้าย/สตรียากไร้
- ให้การยอมรับกับกลุ่มสตรีหม้าย/สตรียากไร้
- มีการรวมกลุ่มสตรีหม้าย/สตรียากไร้
- สนับสนุนการทำกิจกรรมกลุ่มสตรีหม้าย/สตรียากไร้
- มีคนที่ไม่ใช่ญาติมาช่วยกันดูแลสตรีหม้าย/สตรียากไร้

3.8 ตัวแปรหรือปัจจัย (variables/parameters) ที่จะไปสู่ผลลัพธ์ (specific outcome)

ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ คือ

- จังหวัด หมายถึง จังหวัดที่มีอัตราความสำเร็จสูงสุดคือ นราธิวาส รองลงมา คือ ปัตตานี ยะลาและสงขลา

- อาชีพของหัวหน้าโครงการ หมายถึง หัวหน้าโครงการที่เป็นแม่บ้าน นักเรียน นักศึกษา และรับจ้างทั่วไปมีอัตราความสำเร็จต่ำกว่าอาชีพข้าราชการ พนักงานรัฐหรือเอกชน ประมง ทำนา ทำสวนและอื่น ๆ

- ประสิทธิภาพการทำกิจกรรม หมายถึง หัวหน้าโครงการที่มีประสิทธิภาพการทำกิจกรรม มีอัตราความสำเร็จสูงกว่าหัวหน้าโครงการที่ไม่มีประสิทธิภาพ

- ปัจจัยที่ 5 องค์การพัฒนาเอกชน/มูลนิธิ อบต. และหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่มีองค์การพัฒนาเอกชน/มูลนิธิ อบต. และหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลชุมชนมีอัตราความสำเร็จสูงกว่ากิจกรรมที่ไม่มีองค์กรฯ มาดูแล

- ปัจจัยที่ 8 มีการเชื่อมโยงคนหลายกลุ่ม หมายถึง การเชื่อมโยงคนหลายกลุ่มมีอัตราความสำเร็จต่ำกว่าการทำกิจกรรมในกลุ่มเดียว

ตัวแปรเหล่านี้จะใช้สำหรับการประเมินก่อนและหลังการจัดกิจกรรมต่อไป (pre and post evaluations ใน future intervention)

4. ผลการสังเคราะห์ผลการดำเนินงาน

การสังเคราะห์ผลการดำเนินงาน ตามโครงการทุนสนับสนุนการวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Activity Research : AAR) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบรูปแบบความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลที่เกิดจากการจัดกิจกรรมตามโครงการ เพื่อทราบรูปแบบความช่วยเหลือกันทั้งในและนอกระบบ เช่น ระบบเครือข่าย องค์กรการกุศลทางศาสนา การพึ่งพากันทางสังคมภายในชุมชน องค์กรทางสังคม องค์กรของรัฐ และเพื่อทราบสัมฤทธิ์ผล ปัญหาอุปสรรคของกลไกการจัดการในระดับต่างๆที่เกิดขึ้นภายใต้การดำเนินการตามโครงการ

โครงการทุนสนับสนุนการวิจัยกิจกรรมทางเลือก (Alternative Activity Research : AAR) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อพัฒนารูปแบบงานวิจัยในบริบทของความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ที่จะคงไว้ซึ่งความสมานฉันท์และความเข้มแข็งของคนในท้องถิ่น และเปลี่ยนผู้สูญเสีย (victims) ซึ่งประกอบด้วย เด็กกำพร้า เยาวชนสตรี สตรีหม้าย และผู้นำศาสนา มาเป็นผู้แก้ปัญหาชีวิตของตนเอง (actors) ผ่านการสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน ตั้งแต่เดือนกันยายน 2550 - มกราคม 2554 โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โครงการละ 5,000 บาท รวม 1,240 โครงการ ในพื้นที่ 24 อำเภอ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 27,739 คน

ผลการดำเนินงานตามโครงการที่สำคัญคือ สร้างการเปลี่ยนแปลง ที่เป็นผลจากการสร้างการเรียนรู้ที่ให้เกิดขึ้น”สำนึกรู้จากภายใน” ของบุคคล จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม วิธีคิดและระบบคุณค่า และเชื่อมโยงสู่กระบวนการนโยบาย เพื่อให้ที่มาของนโยบายเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของพื้นที่ (community-base public policy) มีความรู้ฝังลึก (tacit knowledge) รองรับและต่อยอดด้วยความรู้ชัดแจ้งจากภายนอก (explicit knowledge) (เนาวรัตน์ พลายน้อย (2551) ,การพัฒนาการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการประเมินผลแบบเสริมพลัง (Empowerment Evaluation) , หน้า 4-6)

4.1 วิธีการศึกษา

4.1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาประกอบด้วยหัวหน้าโครงการ ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ชาวบ้านที่ร่วมกิจกรรมตามโครงการรวม 45 โครงการ* มีผู้เข้าร่วมจำนวน 165 คน ประกอบด้วยโครงการที่ดำเนินการในพื้นที่จังหวัดปัตตานี 16 โครงการ ผู้เข้าร่วม 50 คน จังหวัดยะลา 10 โครงการ ผู้เข้าร่วม 60 คน จังหวัดนราธิวาส 17 โครงการ ผู้เข้าร่วม 50 คน สี่อำเภอตอนล่างของจังหวัดสงขลา 2 โครงการ ผู้เข้าร่วม 5 คน

เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยให้กลุ่มตัวอย่างอธิบาย ขยายความของประเด็นต่างๆร่วมกันตรวจสอบ กลั่นกรองความน่าเชื่อถือของข้อมูล และหลักฐานที่เป็นรูปธรรม* ระยะเวลาในการศึกษา 23 มกราคม – 6 กุมภาพันธ์ 2554

4.2 ผลการศึกษา

4.2.1 กิจกรรมทางเลือกเพื่อเด็กกำพร้าและเยาวชน

มีหัวหน้าโครงการ ตัวแทนเด็กและเยาวชนมาเข้าร่วม 25 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 55.6 ของโครงการที่เข้าร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่มทั้งหมด

ด้านการเปลี่ยนแปลง

หัวหน้าโครงการ ตัวแทนเด็กและเยาวชนได้มีข้อสรุปร่วมกันว่า ก่อนทำโครงการ เด็กกำพร้าและเยาวชนต่างคนต่างอยู่ ไม่มีกิจกรรมร่วม มีเวลาว่างมาก กินนอน เล่นเกมส์ ไม่มีความรู้เรื่องศาสนา เด็กกำพร้า เด็กยากไร้ ไม่ได้ได้รับการดูแล แต่หลังทำกิจกรรมตามโครงการแล้ว พบว่าเด็กกำพร้าและเยาวชนในหมู่บ้านลดพฤติกรรมก้าวร้าว กล้าแสดงออก มีกำลังใจ รู้สึกว่าชุมชนไม่ทอดทิ้ง เลิก 4 คุณ 100 แล้ว* สนใจเรียนทั้งด้านสามัญ ศาสนาและอาชีพมากขึ้น มีอาชีพเสริมเช่น เป็นช่างตัดผม

เลี้ยงปลาตก เลี้ยงเป็ดไข่ สนใจการเรียนมากขึ้น มีความรู้ด้านศาสนา เยาวชนและผู้ปกครองมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นเช่น เยาวชนบอกว่ารักแม่มากขึ้น

* จากจำนวนโครงการทั้งหมดที่ได้ทำการสุ่มตัวเพื่อทำการประเมินผลโดยมูลนิธิเพื่อการเยียวยาและสร้างสมานฉันท์ชายแดนใต้ (มยส.) รวม 93 โครงการ จากจำนวนโครงการที่ดำเนินการระหว่างกันยายน 2550 กุมภาพันธ์ 2553 ทั้งหมด 715 โครงการ รวม 51 หมู่บ้าน จำแนกพื้นที่ จังหวัดปัตตานี 23 หมู่บ้าน ยะลา 10 หมู่บ้าน นราธิวาส 15 หมู่บ้าน และจังหวัดสงขลา 3 หมู่บ้าน

* รายละเอียดปรากฏตามเอกสาร Mapping สรุปจากเวทีสังเคราะห์ร่วมกันของชาวบ้านและหัวหน้าโครงการ เมื่อ 23-24, 30-31 มกราคม และ 6 กุมภาพันธ์ 2554

* ยาเสพติดที่นิยมในกลุ่มวัยรุ่นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบด้วย ใบกระท่อมผสมน้ำอัดลม ยาแก้ไอ ยากันยุง

สำหรับในระดับในชุมชน เมื่อจำแนกตามพื้นที่พบว่า

พื้นที่สีเขียว ชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญกับเด็กกำพร้าและเยาวชน แต่หลังทำโครงการ เกิดความสามัคคี ผู้นำในชุมชนเช่น สมาชิกสภา อบต. ผู้ใหญ่บ้านให้การสนับสนุนโดย ออกทุน สมทบให้รางวัลจัดกิจกรรมเพื่อเด็กกำพร้าและเยาวชนในหมู่บ้าน

พื้นที่สีเหลือง ชุมชนไม่เห็นความสำคัญของเด็กกำพร้าและเยาวชน เด็กที่ยกกลางคืน หลังทำโครงการ เกิดการรวมตัวกันของเด็กกำพร้าและเยาวชน อีหาม่าเรียกประชุมกรรมการมัสยิด พุดคุยประเด็นเด็กกำพร้าและเยาวชน

พื้นที่สีแดง คนในชุมชนต่างคนต่างอยู่ แบ่งพรรคแบ่งพวก มีโซนของตัวเอง ผู้นำใน ชุมชนมีความขัดแย้งกัน คนชุมชนไม่สนใจดูแลเด็กกำพร้า แต่หลังทำโครงการ คนในชุมชนเปิดใจ กว้างและไว้วางใจกันมากขึ้น ชุมชนร่วมทำกิจกรรมดูแลเด็กกำพร้า

ด้านความต่อเนื่อง และรูปแบบการช่วยเหลือกันของชุมชนในการทำกิจกรรมตามโครงการ สาเหตุของการหยุดทำโครงการเกิดจากชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ไม่สามัคคีกัน ยิ่งเอาอะไร มา ชาวบ้านยิ่งทะเลาะกันเลยเป็นเหตุไม่อยากขอโครงการ รวมทั้งผู้นำไม่มีความซื่อสัตย์

ส่วนเหตุผลที่ชุมชนยังทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้นำมีความสามัคคี ช่วยเหลือกันทำงาน คนชุมชนให้ความสำคัญกับเด็กกำพร้าและเยาวชน มีการให้ความรู้ทางศาสนา มีการให้ทุนของชุมชนเพื่อเด็กกำพร้า

ด้านกลไกการจัดการระดับชุมชนเพื่อเด็กกำพร้าและเยาวชน

ในชุมชนที่ทำกิจกรรมตามโครงการพบว่า

ด้านการจัดการทั่วไป ได้มีการปรึกษาหารือกันในชุมชน มีการชี้แจงการทำ กิจกรรม ต่างๆให้ชาวบ้านได้ทราบอย่างต่อเนื่อง การเชิญวิทยากรจากภายนอกมาอบรมคุณธรรม จริยธรรม การแบ่งหน้าที่กันในการทำกิจกรรมต่างๆ การมีใบเสร็จในการซื้อวัตถุดิบจัดกิจกรรม มีการกระจาย ควบคุม กลุ่มแม่บ้านช่วยจัดหาวัสดุ อุปกรณ์จัดงาน ผู้ชายเตรียมของใช้ต่างๆ

ด้านการจัดการเพื่อเด็กกำพร้า เด็กกำพร้า เด็กยากไร้ในชุมชนได้รับการช่วยเหลือจาก เงินซากาต*ของชุมชน เด็กกำพร้าได้รับการเยียวยาจากหน่วยงานรัฐ รวมทั้งได้มีหน่วยงานเข้ามาดูแล ด้านสุขภาพ จิตใจ อุปกรณ์การศึกษา รวมทั้งยังได้มีชาวบ้านนอกพื้นที่มาร่วมบริจาคเพื่อช่วยเหลือเด็ก กำพร้าในชุมชน

* โดยภาษาแปลว่า การขัดเกล่าให้สะอาด การเจริญงอกงาม ในทางปฏิบัติหมายถึงทรัพย์สินที่อิสลามกำหนดให้ มุสลิมต้องจ่ายแก่ผู้มีสิทธิ์ได้รับซากาต หากทรัพย์สิน ปศุสัตว์ พืชผลเกษตรนั้นมีมูลค่าหรือปริมาณถึงจำนวนที่ศาสนากำหนดไว้ เจ้าของต้องจ่ายบางส่วนเป็นซากาต การจ่ายซากาต ถือเป็นหน้าที่สำคัญทางศาสนาอย่างหนึ่ง การหลีกเลี่ยงถือเป็นบาปใหญ่

ความสำเร็จของชุมชนในการจัดกิจกรรมตามโครงการ วัดได้จากการที่เด็กกำพร้า หรือ เด็กยากไร้มีกำลังใจว่าชุมชนไม่ทอดทิ้งเช่น ชุมชนจัดกิจกรรมให้ชุดรายอที่เป็นเสื้อผ้าใหม่ คนจน คนรวยในชุมชนช่วยกันให้จริงจากใจ เมื่อให้แล้วคนที่ให้มีความสุข เกิดความร่วมมือของคนใน ชุมชน เข้าใจซึ่งกันและกัน การ เกิดรอยยิ้มในวัยเด็ก เยาวชนเข้มแข็งขึ้น เด็กมีความรู้ อ่านออกได้ ปฏิบัติได้

4.2.2 กิจกรรมทางเลือกเพื่อผู้นำศาสนา

มีหัวหน้าโครงการ ผู้นำศาสนาเข้าร่วม 5 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 11.1 ของโครงการที่เข้าร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่มทั้งหมด

ด้านการเปลี่ยนแปลง

หัวหน้าโครงการและผู้นำศาสนาได้เห็นร่วมกันว่า ก่อนทำกิจกรรมตามโครงการ ผู้นำ ศาสนาคิดว่าเป็นเรื่องยาก ทำไม่ได้และทำไม่เป็น เป็นเรื่องเกินความสามารถ รวมทั้งผู้นำศาสนา ส่วนหนึ่งไม่มีความรู้เรื่องหลักธรรมต่างๆทางศาสนา คนในชุมชนต่างก็ไม่เห็นความสำคัญของการ จ่ายซากาต ด้านการเรียนตาดิกา* ผู้นำศาสนาก็เห็นว่าครูตาดิกาไม่เห็นความสำคัญด้านการจัด กิจกรรมการสร้างแรงจูงใจให้กับเด็ก แต่หลังการทำกิจกรรมตามโครงการผู้นำศาสนามีความรู้สึที่ดี เมื่อได้ทำความดี เกิดความอดทนมากขึ้น ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นในตัวผู้นำศาสนามากขึ้น ผู้นำ ศาสนาและชาวบ้านมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากขึ้น ชาวบ้านมีการรวมตัวเพื่อเรียนศาสนา ไป มัสยิดและร่วมละหมาดมัฆริบ(ละหมาดช่วงเวลา 16.30 น.)มากขึ้น ผู้ปกครองเอาใจใส่การเรียนของ บุตรหลานมากขึ้น

ในชุมชน เมื่อจำแนกตามพื้นที่พบว่า

พื้นที่สีเขียว ผู้นำศาสนามีการทำกิจกรรมเล็กๆเพราะไม่มีงบประมาณ เวลาจัดกิจกรรม ชาวบ้านมักไม่มาร่วมหลังทำกิจกรรมตามโครงการแล้วได้เกิดความร่วมมือ มีงบประมาณและมีการ ขยายผลมากขึ้น ชุมชนรู้สึกดีที่เด็กๆไปเรียนอัลกุรอาน*ทุกวันศุกร์

พื้นที่สีเหลือง ผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความสำคัญการเรียนตาดิกา คนในชุมชนไม่เห็น ความสำคัญของการจ่ายซากาต หลังทำกิจกรรมตามโครงการ ผู้ปกครองได้เข้าร่วมในการบริหารตาดิ กามากขึ้น คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการจ่ายซากาตมากขึ้น

* ศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กเล็กในชุมชนมุสลิมเพื่อให้การอบรมทางด้านศาสนาแก่เด็ก

* คัมภีร์สูงสุดของมุสลิม เป็นวาระของอัลลอฮ์ที่ประทานแก่ท่านนบีมุฮัมมัดในภาษาอาหรับ เป็นธรรมนูญแห่งชีวิตของชาวมุสลิม

พื้นที่สีแดง ชุมชนต่างคนต่างทำเฉพาะกลุ่ม มีการประชุม 2-3 เดือนครั้ง(ไม่บ่อย) หลังทำโครงการ ชุมชนทำกิจกรรมร่วมกันที่คาตึกา ชุมชนรู้สึกว่ามีเสาหลักเมื่อจัดกิจกรรม มีการใช้ทุนในชุมชนดูแลเด็กกำพร้า มีการประชุมผู้นำศาสนาประจำเดือนทุกเดือนเพื่อการตื่นตัว มีการพัฒนา มัสยิด

ด้านความต่อเนื่อง และรูปแบบการช่วยเหลือกันของชุมชนในการทำกิจกรรมตามโครงการ ความต่อเนื่องในการทำกิจกรรมจะเกิดขึ้นได้เพราะคนในชุมชนมาเข้าร่วมมากขึ้น มีการทำกิจกรรมที่จริงจังมากขึ้น ผู้นำศาสนาพูดคุยกันเพื่อแก้ปัญหาเด็กเยาวชน

ด้านกลไกการจัดการระดับชุมชนของผู้นำศาสนา

ในชุมชนที่ทำกิจกรรมตามโครงการพบว่า มีการประชุมหารือกัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในพื้นที่เข้ามาดูแลเรื่องหลักสูตรคาตึกา เกิดระบบสวัสดิการในชุมชน เช่น การจ่ายชะกาตให้กับเด็กกำพร้า เด็กยากไร้ คนชราที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ มีการอ่านอัล-กุรอ่านเวียนตามบ้านทุกวันศุกร์ มีการประชุมประจำทุกเดือนหลังละหมาดอีซา (การละหมาดเวลา 19.30 น.) มีการเก็บเงินจากชาวบ้าน โดยนำเงินที่ได้จากการกรัศยง 1 วันเป็นเงินกองกลางของ มัสยิด

สำหรับความสำเร็จของชุมชนในการจัดกิจกรรมตามโครงการ ดูได้จากการที่ชุมชนเกิดความเข้าใจแนวทางอิสลามมากขึ้น คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการจ่ายชะกาตมากขึ้น รวมทั้งมุ่งหวังให้เกิดต้นแบบในการพัฒนาการศึกษาและความประพฤติกของคณชุมชนโดยผู้นำศาสนา

4.2.3 กิจกรรมทางเลือกเพื่อหญิงหม้าย และกลุ่มสตรี

เข้าร่วม 15 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 33.3 ของโครงการที่เข้าร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่มทั้งหมด

ด้านการเปลี่ยนแปลง

มีหัวหน้าโครงการ สตรีหม้ายและตัวแทนกลุ่มสตรีมีข้อสรุปว่าก่อนทำโครงการ ต่างคนต่างอยู่ไม่มีความสามัคคี ไม่มีเงิน ไม่มีความรู้ ไม่มีการพูดคุยปรึกษาหารือ ไม่มีการเปิดหู เปิดตา ไม่มีความเสียสละ ไม่มีความร่วมมือไม่มีปากะ* ไม่มีสถานที่รวมกลุ่มกัน ไม่มีเครือข่าย ไม่ได้รับรู้ข่าวสารภายนอก ผู้นำทำโครงการมีการประชุมแบบส่วนตัว มีภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ไม่ขยายงานเด่น ทำแบบใหญ่แต่ไม่ได้มาประยุกต์ แต่หลังจากที่ได้เข้าการทำกิจกรรมตามโครงการแล้ว กลับพบว่าหญิงหม้าย และกลุ่มสตรีได้ความรู้ ได้ช่วยเหลือกันและกัน ได้เพื่อน เกิดความสามัคคีมีอะไร

* ปากะ หรือ ความร่วมมือ ร่วมใจ ทำสิ่งใด สิ่งหนึ่ง โดยมุ่งหวังให้เกิดผลที่ทุกคนยอมรับ ประองคองกัน ช่วยเหลือกัน ที่มีรากฐานจากความเชื่อทางศาสนาเป็นทั้งแนวคิด และอุดมการณ์ร่วมของชุมชน และเน้นบูรณกรรมทางปฏิบัติ

พูดกันตรงๆ ใครขาดอะไรก็ไปหากัน ได้อยู่กับบ้านใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ได้ทำงานเป็นกลุ่ม และมีตลาดรองรับ และมีรายได้เสริม ได้เข้าสังคมทั้งในและนอกหมู่บ้าน เกิดความภาคภูมิใจ รวมทั้งมีความรู้ ความเข้าใจในด้านอิสลามมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านนิสัย ด้านอารมณ์และความประพฤติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเดือนรอมฎอน*

ในระดับชุมชน เมื่อจำแนกตามพื้นที่ หัวหน้าโครงการ สตรีหม้ายและตัวแทนกลุ่มสตรีเห็นว่า

ในพื้นที่สีเขียว มีภูมิปัญญาด้านการทำมาหากินแต่ทำแล้วไม่รู้จะขายที่ไหน หลังทำโครงการ สมาชิกกลุ่มได้งานทำและมีเครือข่ายคอยดูแลช่วยเหลือกัน ส่วนในพื้นที่สีเหลือง ไม่มีการรวมกลุ่ม หญิงหม้ายและกลุ่มสตรีไม่ได้รับรู้ข่าวสาร ไม่มีความสามัคคี ขาดความกระตือรือร้น แต่หลังทำกิจกรรมตามโครงการทำให้เกิดความสามัคคี มีการปรึกษาหารือ พบปะกันมากขึ้น มีการรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สำหรับพื้นที่สีแดง ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีความร่วมมือ ไม่มีการปากะ เมื่อได้ทำกิจกรรมตามโครงการ ทำให้เกิดความร่วมมือกันในชุมชน มีความกล้าเสนอความเห็น กล้าแสดงออกมากขึ้น

ด้านความต่อเนื่อง และรูปแบบการช่วยเหลือกันของชุมชนในการทำกิจกรรมตามโครงการ

ความเห็นว่าการต่อเนื่องในการทำกิจกรรมเกิดขึ้นได้เพราะหญิงหม้ายและกลุ่มสตรีมีงานทำที่บ้าน ชีวิตดีขึ้น สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น ทุนน้อยขายได้มาก มีงบประมาณ มีความร่วมมือ มีการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ จาก อบต. จากเทศบาล จากทหาร จากผู้ใหญ่บ้าน จากชุมชนมาสมทบ มีการขยาย ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ชุมชนข้างเคียง มีสมาชิกกลุ่มอ่านอัลกุรอานเพิ่มมากขึ้น มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่นเช่น กลุ่มสตรีทำการสอนเด็กนักเรียนประถมเกี่ยวกับการทำไข่เค็ม

ด้านกลไกการจัดการระดับชุมชนของหญิงหม้ายและกลุ่มสตรี

เกิดวิทยากรของกลุ่มสตรีเผยแพร่ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเช่น สอนวิธีจักสานไม้ไผ่ ด้านการจัดการหญิงหม้ายและกลุ่มสตรีมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ มีการจ่ายค่าแรงและจ่ายเงินปันผลของกลุ่มที่เท่าเทียมกัน มีการทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของกลุ่ม ชุมชนดูแลเด็กกำพร้า หญิงหม้ายโดยการจ่ายชะกาตให้

ความสำเร็จของชุมชนในการจัดกิจกรรมตามโครงการดูได้จากการที่หญิงหม้ายและกลุ่มสตรี มีอาชีพเสริม มีรายได้ มีความเสียสละและมีความสามัคคีกันมากขึ้น มีขยายเครือข่ายไปนอกชุมชน มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

* เดือนที่ 9 ตามปฏิทินทางจันทรคติของอิสลาม เป็นเดือนที่มุสลิมถือศีลอด

5. ผลการสังเคราะห์เบื้องต้น

5.1 ผู้สูญเสีย (victims) ซึ่งประกอบด้วย เด็กกำพร้า หญิงหม้าย และผู้นำศาสนา จะสามารถเปลี่ยนแปลงมาเป็นผู้แก้ปัญหาชีวิตของตนเอง(actors) ด้วยการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติจริง ผ่านกิจกรรมให้ความรู้ทางศาสนา และความรู้ในการประกอบอาชีพเพื่อการพึ่งตนเอง

5.2 ความต่อเนื่อง และรูปแบบการช่วยเหลือกันของชุมชนในการทำกิจกรรมตามโครงการ การคงไว้ซึ่งความสมานฉันท์และความเข้มแข็งของคนในท้องถิ่นท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรงและความสูญเสียที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จะเกิดขึ้นได้ ก็ด้วยการฟื้นฟูทางสังคมที่สะสมและดำรงอยู่ในแต่ละชุมชน ทั้งที่เป็นนามธรรมในรูปของความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา และที่เป็นรูปธรรมในรูปของการทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น การร่วมกันทำความดีด้านต่างๆ การพึ่งพา ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในแต่ละชุมชน การช่วยกันดูแลเด็กกำพร้า หญิงหม้ายและผู้ยากไร้ในชุมชน ซึ่งเป็นการยกระดับจิตสำนึกส่วนรวม ซึ่งชุมชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งพุทธและมุสลิมเรียกว่า ปากะ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือกันของคนในชุมชน ที่สามารถนำไปปรับใช้ เชื่อมโยงศักยภาพ ทุน จารีตของชุมชนด้านต่างๆ การปากะ ต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย จึงจะสำเร็จ ปากะ เป็นวัฒนธรรมของชุมชน ที่เปรียบเสมือนมือและนิ้วมือทั้ง 5 นิ้ว ซึ่งต่างก็มีประโยชน์ แต่มีลักษณะที่ไม่เหมือนกัน ใจกลางมือเปรียบเสมือนใจ นิ้วหัวแม่มือคือกฎหมาย นิ้วชี้คืออำนาจ นิ้วกลางคือแรงงาน นิ้วนางคือแม่และเมีย นิ้วก้อยคือความเมตตา อ่อนน้อม แต่ละนิ้วมีประโยชน์ไม่เหมือนกัน งานหนัก งานเบา ถ้าทุกนิ้วช่วยกันก็สำเร็จ นิ้วใดเจ็บ นิ้วอื่นก็เจ็บไปด้วย เพราะมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ขาดนิ้วหนึ่งนิ้วใดไปไม่ได้ การกำมือเข้าหากันก็เหมือนการปากะกัน เกิดพลังที่จะนำสู่ความสำเร็จในการสมานฉันท์และผลที่เกิดขึ้นมีแต่สันติสุข *

5.3 ด้านกลไกการจัดการระดับชุมชน การศึกษาพบว่ากลไกการจัดการในระดับชุมชนมีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากที่สุดที่สำคัญคือ การปรึกษาหารือกันในชุมชน การแบ่งหน้าที่กันของคนในชุมชน การจัดกิจกรรมและการจัดสวัสดิการร่วมบนหลักการและศรัทธาทางศาสนาของคนในชุมชนเช่น การอ่านอัลกุรอานเวียนตามบ้านทุกวันศุกร์ การจ่ายชะกาตให้กับเด็กกำพร้า เด็กยากไร้ คนชราที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ การเก็บเงินจากชาวบ้านที่ได้จากการกรวดยาง 1 วันเป็นเงินกองกลางของมัสยิด และที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ หญิงหม้ายและกลุ่มสตรีได้เรียนรู้การแบ่งบทบาทหน้าที่ การทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของกลุ่ม ส่วนกลไกการจัดการระหว่างชุมชนก็เป็นการพึ่งพา

* จ.ส.อ.อันดับ อัมพรพงษ์ ราษฎรบ้านเชิงเขา ต.ปะลุกาสาเมาะ อ.บาเจาะ จ.นราธิวาส ในเวทีกลั่นกรองผลการศึกษาโครงการศึกษาและพัฒนากระบวนการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพและการส่งเสริมการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท กรณีศึกษาพัฒนาต้นแบบชุมชนสมานฉันท์พื้นที่ภาคใต้ เมื่อ 24 สิงหาคม 2546 ที่ ศูนย์การศึกษาชนออกโรงเรียน จ.นราธิวาส

ช่วยเหลือกันบนหลักการทางศาสนาเช่น การที่มีชาวบ้านนอกพื้นที่มาร่วมบริจาคเพื่อช่วยเหลือเด็กกำพร้าในชุมชน และบทบาทกลุ่มสตรี หญิงหม้ายในการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่ชุมชนข้างเคียงเช่น วิถีจักสานไม้ไผ่ การสอนเด็กนักเรียนประถมเกี่ยวกับการทำไข่เค็ม เป็นต้น สำหรับด้านความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีลักษณะเป็นการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ จาก อบต. จากเทศบาล จากหน่วยงานทหารในพื้นที่มาสมทบในการทำกิจกรรมต่างๆของชุมชนเช่น การเลี้ยงเป็ดไข่ การเลี้ยงปลาอุก การจัดกิจกรรมในวันรายหรือวันตรุษอีติลฟีฎี*

5.4 กิจกรรมทางเลือกเปรียบเสมือนสะพานที่จะเชื่อมโยงสู่การเข้าถึง เข้าใจและการพัฒนาบนฐานความรู้ที่มองไม่เห็น(Tacit Knowledge)ของชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในด้านศาสนาและวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ตัวอย่างเช่น การศึกษาครั้งนี้พบว่าชุมชนมีความไม่รู้ทางด้านศาสนาอยู่มากและกลายเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาสังคม ปัญหาการใช้ความรุนแรงด้านต่างๆที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ หรือข้อสรุปจากกลุ่มเยาวชนที่ร่วมกิจกรรมตามโครงการที่ว่า การจัดกิจกรรมกีฬาได้ผลทางด้านกำลังใจ แต่ถ้าต้องการให้เยาวชนเลิกยาเสพติดต้องสร้างให้เยาวชนเกิดสำนึกจากภายในโดยการให้ความรู้หรือเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาเช่น การทำดาวะฮ์*

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

ทุนสนับสนุนการวิจัยกิจกรรมทางเลือก ดำเนินการภายใต้แนวคิดหลัก 3 ประการ

ประการแรก เรียกว่า “เฮาะกิตอ” แปลว่า “เราเป็นเจ้าของร่วมกัน” โดยในการสรุปบทเรียนการดำเนินงานตามโครงการทุกครั้ง จะมีการคัดเลือกตัวแทนหญิงหม้าย ตัวแทนเด็กกำพร้าและเยาวชน ตัวแทนผู้นำศาสนา เพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารโครงการ รับผิดชอบการพิจารณา ถิ่นครอง อนุมัติกิจกรรม ติดตามประเมินผล และสรุปบทเรียน การดำเนินงานตามโครงการ ในแต่ละระยะ

ประการที่สอง “เรามาร่วมกันทำความดี ไม่ใช่ต่างคนต่างทำความดี ก็จะนำมาสู่สันติสุขและสันติภาพ”โดยการสนับสนุนให้เด็กกำพร้า หญิงหม้าย หญิงผู้ยากไร้ และผู้นำศาสนาทุกศาสนิกในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการ ได้ทำกิจกรรมที่อยากทำเพื่อแก้ปัญหาของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรม ศาสนธรรมและบริบทของพื้นที่ โดยมีทุนสนับสนุนกิจกรรมละ 5,000 บาท

ประการที่สาม เราจะร่วมกันฟื้นฟูความสัมพันธ์ในชุมชน กิจกรรมที่สนับสนุนจะต้องสร้างรอยยิ้ม สร้างโอกาสให้เด็กกำพร้า หญิงหม้าย หญิงผู้ยากไร้ และผู้นำศาสนา ได้แก้ปัญหาของตนเอง

* เทศกาลเฉลิมฉลองการสิ้นสุดการถือศีลอดในเดือนรอมฎอน

* การเรียกร้องเชิญชวน หมายถึงการเชิญชวนไปสู่การรู้จักอัลลอฮ์และการทำความดี

ผ่านการทำกิจกรรมอย่างเป็นขั้น เป็นตอน และมีการสรุปบทเรียนทุกระยะเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน
ของทุกฝ่าย

จุดแข็ง พัฒนารูปแบบงานวิจัยในบริบทของความขัดแย้งและความรุนแรง โดยคนในพื้นที่
เพื่อแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และทรัพยากรในพื้นที่ เปลี่ยนผู้สูญเสีย (victims) มาเป็นผู้
แก้ปัญหาชีวิตของตนเอง (Actors)

จุดอ่อน

1. การสร้างความรู้และการขยายผลสู่หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนใน
พื้นที่บนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจและการยอมรับสิ่งที่ชุมชนเรียกว่า “เฮอะก็ตอ” ซึ่งหมายถึง
การให้โอกาสกับชุมชนในการเป็นผู้กำหนดปัญหาความต้องการของตนเอง ให้โอกาสชุมชนในการ
แก้ปัญหาต่างๆเหล่านั้นด้วยตัวเองเพื่อสร้างการเรียนรู้ สร้างกลไกการจัดการกับปัญหาต่างๆในชุมชน
ซึ่งน่าจะมีมายั่งยืนและตรงกับประเด็นปัญหาที่เป็นจริงในแต่ละชุมชน

2. การประเมินผลโครงการที่มีความน่าเชื่อถือ

บทที่ 4

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการวิจัย

ผลการดำเนินงานตามโครงการทุนสนับสนุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก ระยะที่ 5-10 ตั้งแต่ 15 กุมภาพันธ์ 2552 - 16 กุมภาพันธ์ 2555 มีจำนวนรวม 1,127 โครงการ การกระจายตัวเชิงพื้นที่ มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่ 23,667 คน ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ อ.เทพา อ.จะนะ ของจังหวัดสงขลา รวมระยะเวลา 3 ปี มีการกระจายตัวของโครงการในพื้นที่รวม 407 หมู่บ้าน 176 ตำบล อำเภอ 34 ในพื้นที่ 3 จังหวัด คืออำเภอภาคใต้ตอนล่าง ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่ชุมชนทำอยู่แล้ว แต่โครงการทุนสนับสนุนวิจัยกิจกรรมทางเลือก เข้าไปสนับสนุน ต่อเติมสิ่งที่ชุมชนทำอยู่ให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น เป็นรูปธรรมมากขึ้น กลุ่มเป้าหมายของโครงการคือ เด็กกำพร้า เยาวชน หญิงหม้าย และผู้นำศาสนา เป็นกลุ่มที่มีอยู่จริง ในชุมชน และเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้เข้าร่วมโครงการด้วยความเสียดสละ เป็นโครงการที่ให้โอกาสชุมชนร่วมกันทำกิจกรรมแก้ปัญหาของกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญคือ หญิงหม้าย เด็กกำพร้า เยาวชน และผู้นำศาสนาในชุมชนของตนเอง สร้างโอกาสให้คนในชุมชนได้มีการพูดคุยกันมากขึ้น เกิดกระบวนการดูแลซึ่งกันและกัน นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน สามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ทั้งในชุมชนมุสลิม และชุมชนศาสนาอื่นๆได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นกิจกรรมที่ตั้งอยู่ บนฐานความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา

ด้านกลไกการจัดการระดับชุมชน

กลไกการจัดการระดับชุมชนที่ทำเพื่อเด็ก เยาวชน พบว่า ชุมชนมีการปรึกษาหารือ มีการชี้แจง การทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ชาวบ้านทราบอย่างต่อเนื่อง มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันในการทำกิจกรรมต่างๆ มีการช่วยเหลือเด็กกำพร้าด้วยการช่วยเหลือจากเงินซากาตของชุมชน รวมทั้งได้มีการเข้ามาดูแลด้านสุขภาพ จิตใจ อุปถัมภ์การศึกษา รวมทั้งยังได้มีชาวบ้านจากนอกชุมชนร่วมบริจาคให้ความช่วยเหลือเด็กกำพร้าในชุมชน

กลไกการจัดการระดับชุมชนของผู้นำศาสนา พบว่า มีการประชุมหารือกันสำนักงาน คณะกรรมการศึกษาเอกชนในระดับพื้นที่เข้ามาดูแลเรื่องหลักสูตรศาตึกา เกิดระบบสวัสดิการในชุมชน เช่น การจ่ายซากาตให้กับเด็กกำพร้า เด็กยากไร้ คนชราที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ มีการอ่านอัล กรูอาณเวียนตามบ้านทุกวันศุกร์ มีการประชุมประจำทุกเดือนหลังละหมาดอีซา (เวลาละหมาดเวลา 19.30 น.)

กลไกการจัดการระดับชุมชนของหญิงหม้ายและกลุ่มสตรี พบว่า เกิดวิถียากรของกลุ่มสตรี เผยแพร่ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชน เช่น สอนวิธีการจักสานไม้ไผ่ ด้านการจัดการหญิงหม้าย หญิงยากไร้ ในการสนับสนุนทุนเพื่อประกอบอาชีพ บนฐานความต้องการของหญิงหม้าย หญิงยากไร้ ทำ

ให้เกิดการดูแล ซึ่งกันและกันในกลุ่มกองทุนแม่ ในความสำเร็จทำให้เกิดการดูแล ให้คำปรึกษา เกิดรายได้ เกิดความเสียสละและเกิดความสามัคคีกัน และมีเครือข่ายนอกชุมชน

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

4.2.1.1 การสนับสนุนทุน ควรสนับสนุนบนฐานความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ในฐานะผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (user) เป็นของจริง ปัจจุบันมีช่องว่างระหว่างงานวิจัยที่นักวิชาการทำ กับงานวิจัยที่ชาวบ้านในฐานะผู้ใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (user) ทำ จึงต้องมีรูปแบบหรือวิธีการทำวิจัยอีกแบบหนึ่ง อาจจะเป็นโจทย์ที่น่าสนใจของการวิจัยอีกแบบหนึ่ง ซึ่งทำในเงื่อนไขที่ทำวิจัยแบบอื่นไม่ได้ ที่สามารถให้สตรีหม้าย สตรียากไร้ เด็กกำพร้า เยาวชน และผู้นำศาสนา ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

4.2.1.2 ควรส่งเสริมด้านการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ทุกรูปแบบเพื่อให้ประชาชนทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโดยสนับสนุนให้มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

4.2.1.3 การสนับสนุนทุนลักษณะ “กองทุน” ควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมที่ได้จากตัวแทนของชุมชนหรือ จากตัวแทนผู้ที่ได้รับทุนที่มีจิตอาสา ด้วยเหตุผลสำคัญ คือ ทำให้ผู้ที่รับทุนเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และเกิดความรับผิดชอบร่วมในการดูแลกิจการของตนเองและเพื่อนที่ได้รับทุนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการจ่ยคืนทุน

4.2.1.4 เปิดโอกาสสตรีหม้าย สตรียากไร้ เด็กกำพร้า เยาวชน และผู้นำศาสนา สร้างศักยภาพการจัดการของตนเองบนฐานวิถี วัฒนธรรมของพื้นที่ เพื่อสร้างความมั่นใจ ในการสร้างศักยภาพการพึ่งพาตนเองในภาวะสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

4.2.2 ข้อเสนอแนะต่อโครงการวิจัยในระยะต่อไป

4.2.2.1 การสร้างและใช้ความรู้ รวมทั้งการประเมินผลโครงการ เป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำเนินงานตามโครงการ

4.2.2.2 ควรมีการนำเสนอกิจกรรมเด่นที่ดำเนินการตามโครงการ โดยทำการถ่ายวิดีโอทัศน์โครงการเด่นในพื้นที่ เพื่อนำเสนอ เผยแพร่ให้กับชุมชน และสาธารณชน เพราะอยากให้มีการ ออกลูกออกหลาน และสามารถสร้างการเรียนรู้ของชุมชนต้องมองเห็นภาพ นำมาแสดงให้เห็น ให้กำลังใจ และภาคีที่สนใจ

4.2.2.3 ผลสืบเนื่องจากการศึกษาควรพัฒนาผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้รับทุนเกี่ยวกับ“คุณภาพชีวิตของผู้ได้รับทุน โดยมีการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งก่อนและหลังการประกอบอาชีพ

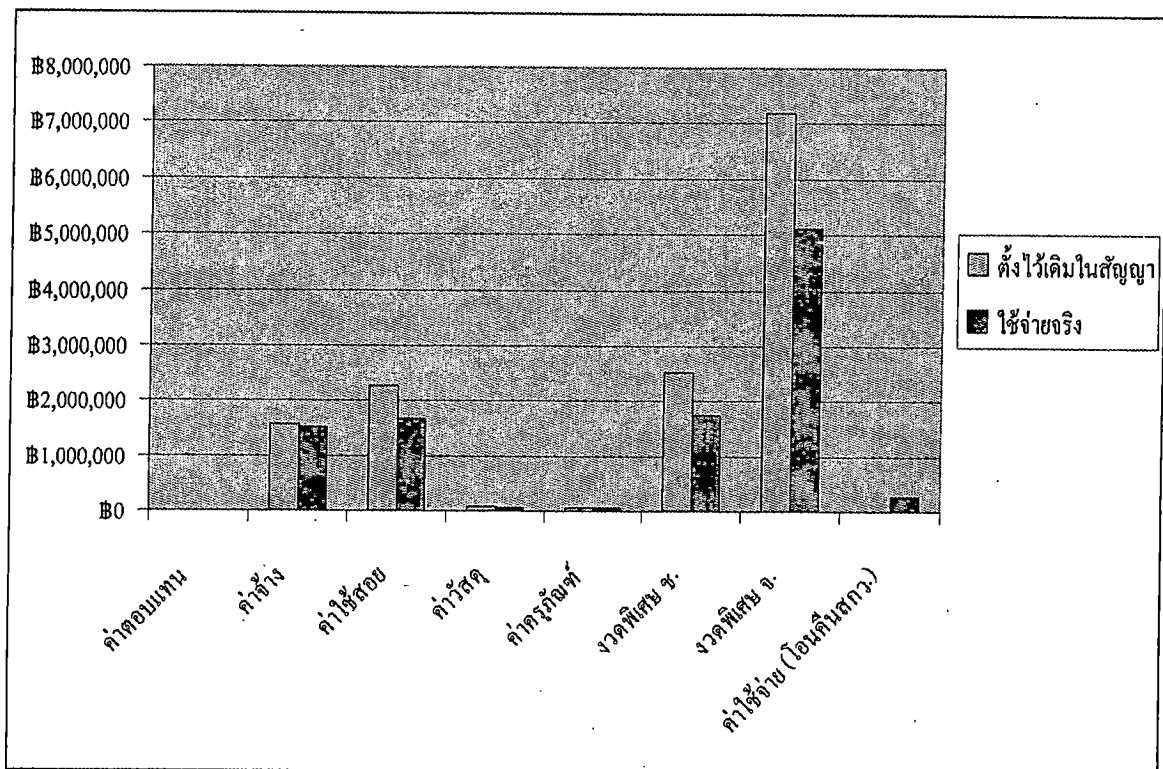
4.2.2.4 การประเมินผลโครงการทุนสนับสนุนวิจัย กิจกรรมทางเลือก มีข้อสรุปว่าเกณฑ์การประเมินผลควรมีความยืดหยุ่น เพราะเป็นโครงการที่ไปสนับสนุนให้ชาวบ้านทำกิจกรรมโดยที่ชาวบ้านไม่รู้หลักเกณฑ์อะไรมากนักโดยประเมินการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วม การขยายตัวของจำนวนคนที่เข้าร่วมในการทำกิจกรรม การต่อยอด ขยายผล ทั้งในระดับชุมชน ระดับกลุ่ม การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งก่อนและหลังทำกิจกรรม การประเมินว่ากิจกรรมที่ทำเป็นไปตามโครงการที่กำหนดไว้หรือไม่ อะไรที่เป็นสาเหตุที่ทำให้กิจกรรมเกิดความคลาดเคลื่อน ไม่เป็นไปตามโครงการที่กำหนดไว้

บทที่ 5

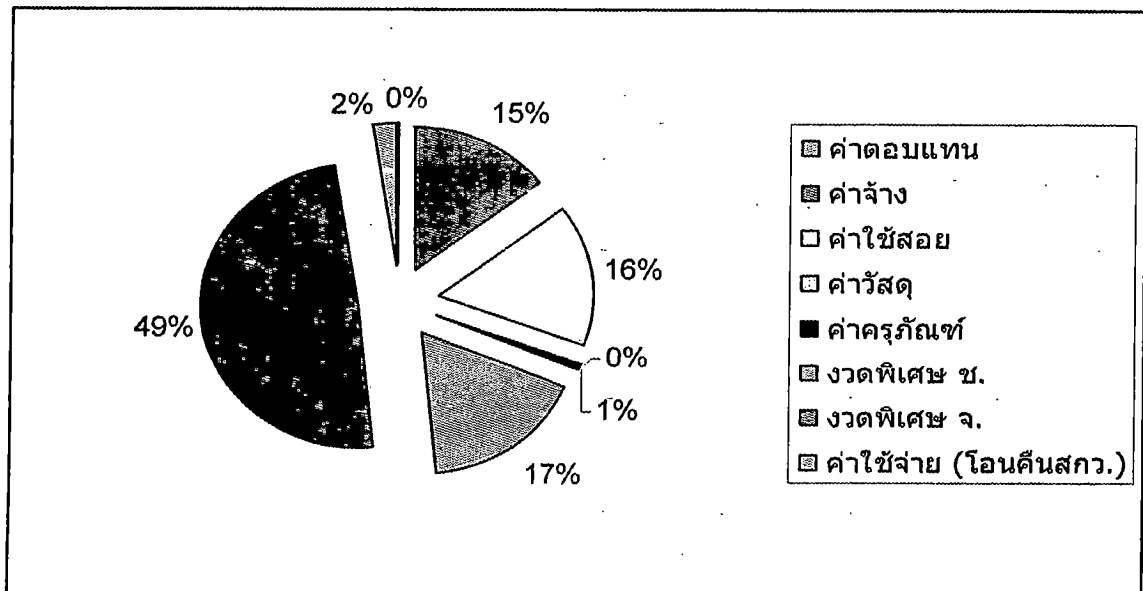
สรุปการใช้จ่ายงบประมาณ

สรุปค่าใช้จ่ายในระยะเวลา 3 ปี ตั้งแต่วันที่ 16 กุมภาพันธ์ – 31 มีนาคม 2555 เป็นค่าใช้จ่ายตามจริงเปรียบเทียบกับงบประมาณที่ตั้งในสัญญา จะพบว่าในแต่ละหมวดตามสัญญามีค่าใช้จ่ายไม่เกินตามที่ตั้งไว้เดิมในสัญญา

หมวด	ตั้งไว้เดิมในสัญญา	ใช้จ่ายจริง	คงเหลือ/หรือเกิน
ค่าตอบแทน	0	0	0
ค่าจ้าง	1,572,000	1,516,678.40	55,321.60
ค่าใช้สอย	2,265,100	1,654,876.56	610,223.44
ค่าวัสดุ	75,000	44,019	30,981
ค่าครุภัณฑ์	60,000	54,990	5,010
งวดพิเศษ ข.	2,515,000	1,748,321.75	766,678.25
งวดพิเศษ จ.	7,200,000	5,120,000	2,080,000
ค่าใช้จ่าย (โอนคืนสกว.)		250,000	-250,000
รวม	13,687,100	10,388,885.71	3,548,214.29

แผนภูมิที่ 1 แสดงการใช้จ่ายจำแนกตามหมวดเปรียบเทียบงบประมาณที่ตั้งไว้ตามสัญญา
กับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริง

แผนภูมิที่ 2 สรุปร้อยละของการใช้จ่ายรายเดือนจำแนกตามหมวด
(16 กุมภาพันธ์ – 31 มีนาคม 2555)